مۆسكۆ، سناتۆری گیرتسن ٣٤/ ٧/ ١٩٥٩- ئایزەنهاوەر بۆ گەلی ئەمریكای پێشنیار كرد كە لە ڕۆژی ١٧/ ٧/ ١٩٥٩ڕا تا ٧ ڕۆژ نوێژ بكەن بەڵكو خوا گەلە ئەسیرەكان ڕزگار بكا. منیش بەو هۆیەوە لە زمان سەرەک تەشریفاتی نوێژەوە ئەمەم نووسیوە:

شەیتان دەڵێ ئامین

سواربن لە گەڕۆک و فڕۆک
بۆ دەوروبەری «لیتڵ ڕۆک»
با «کۆکس کلان» نەسرەوێ
چەرمی چەند ڕەشێکمان دەوێ
بدرووین کەوایەک ئاوداوێن
تەقەڵ ڕەگ، پەراوێز لە خوێن
پیاوی گەورە بۆتە کەشە
پێویستی بەبەرگی ڕەشە
بنکەی شەڕێک ئاوپڕژێن کەن
ئاوپڕژێنەکەی بەخوێن کەن
لە پرچی ژنی کۆریا
لێی ڕاخەن بەڕەو بۆریا
بگەن بە ماوەی کەلاکی
«هیرۆشیمی» و «ناگازاکی»
لە چەند هەزار کەللە سەرێک
بەرز کەینەوە مینبەرێک
لە ئەشکی چاوی هەژاران
کە ماڵمان کردن بۆمباران
پڕکەن شووشێکی شووش و قۆز
ناوی بنێن ئاوی پیرۆز

وڵامێک بنێرن بۆ جوو
شەڕیان بە چەکی ئێمە بوو
بەیاری ڕاستیان دەناسین
بابچنە قەبیە و دێریاسین
لوولاکە موسوڵمان باشن
لەو خاچێکمان بۆ بتاشن
هەڵکۆڵن چاوی هیندیی سوور
بیکەن بە تەزبیح و بەرموور
بۆمبای هیدرۆژینی خاوێن
لەوانەی زۆر پێمان ناوێن
پڵیتەکەی لێ دەرێنن
بخوری پێ بسووتێنن
پیاوە گەورەکە نوێژ دەکا
نوێژێکی زۆر درێژ دەکا

***

لە «مارس» دەپارێتەوە
هەرگیز شەو نەکوژێتەوە
چەکفرۆش گیرفانی پڕ کا
فەرانسە جەزاییر قڕ کا
کایشک بچێتەوە چینێ
خەونی تریاکیان ببینێ
کۆریا بۆ «سینگمان ری» بێ
زۆر خەریکی زۆرکەری بێ

هەروابن عومان و عەدەن

ئینگلیز دەستیان لێ بەرنەدەن

دەرنەچن کوردی ماڵ وێران

لەبن چەنگی تورک و ئێران

با کوردستان ڕزگار نەبێ

لە مافی ژین بەشدار نەبێ

پیاوە گەورەکە نوێژ دەکا

بە نوێژان دنیا گێژ دەکا

***

تارماییی ماکارسی و دالاس

هەڵ دەوەستن لە چەپ و ڕاس

مەرگ خواز و دوژمنی ژین

دەگەڵ شەیتان دەڵێن ئامین

***

مۆسکۆ، گیرتسن ١٤/ ٨/ ١٩٥٩- دەمێک بوو پێوەبووم دەربارەی شەهیدکرانی پێشەوا قازی محەممەد و هەوالانیەوە شینێک بگێڕم. بەڵام هەلێکی وام بۆ نەدەرەخسا. لە سناتۆری گیرتسن لە مۆسکۆ. هەلم بە دەرفەت زانی و ئەم شەپۆڕنامەم لەژێر ناوی «ڕۆژێکم هەیە»دا بە دووتابلۆ نووسیوە:

ڕۆژێکم هەیە

تابلۆی یەکەم

شەوی ڕەش

لە ناو دڵی ڕەشی شەوا

مەردم لە غوررابی خەوا

دنیایەکی مات و کشە

نە هەستە نە چرپە و خشە

هێندێک هەوری ڕەش و بڵاو
چەند ئەستێرەی زەردهەڵگەڕاو
بووبووی کوندێک لە کەلاوێک
زیزەی سیسریکە تاوتاوێک
سێ چوار دارتاش لە بێکاران
چاو پڕ لە خەو لە بێگاران
دەبیسرێ لەوان جارجارێک
خرتەی تەشوێیەک، مشارێک
چەند سەربازێک ڕاوەستاون
بەزۆر بەسەرباز گیراون
زۆر لەوانە زۆر لەڕێی دوور
قامچی پێچی کردوون مەعموور
دایکێکی پیر، وردە منداڵ
ماون لە ماڵ پەرێشان حاڵ
کاتی دروێنە و دەسکەنە
زەوی و زاریان بێ خاوەنە
نازانن بۆ ڕیزکراون
لە دیار چ کارێک وێستاون!
ڕێ و شوێنی جەنگەڵ
لە مەیدانەکەی «چوارچرا»
داری سێدارە هەڵخرا
دووی ئینگلیز و ئامریکایی
دێن، دەچن لە تاریکایی

چەند عەجەم لە شوێن ئەو جووتەن
وەک تولەن، بە کلکەسووتەن
بۆ ئێسکێ بۆ پارویێک بەرماو
چیان پێ بڵێن دەس لە بان چاو
دێتە پێش یەکێ ترسەنۆک
دەنگ نزم، بە دەستی لەرزۆک
چاوێک لە میستر، بە چاوێک
دەخوێنێتەوە نووسراوێک
لە ئینگلیسی تەرجەمەیە
کوردی و کورتیەکەی ئەمەیە
«ئێمەی سپی پێستی پیاوخۆر
ئێمەی خوێنمژی خاوەن زۆر
بە ڕێوشوێنی ورچ و مەیموون
ئەوی لە جەنگەڵ ژیان و چوون
بڕیارمان لەسەر ئەمەیە
ئەم سەرزەوییە موڵکی مەیە
کێ زەرد و ڕەش و ئەسمەر بن
دەبێ بۆ ئێمە نۆکەر بن
بێ هێز مافی ژینی نییە
ماف داواکەر دینی نییە
کێ ئازادی لە دڵدا بێ
گەرەک لاشی لە گڵدا بێ
کەسێ نیشتمان پەروەر بێ

یان بمرێ یان دەربەدەر بێ
لەم سەرزەمینە ئاو و بەژ
کانگە و گژ و گیا و دەشت و کەژ
کوێ زۆر بەبەهرە و بە پیتە
بەش و بەهرەی والسترێتە
جۆنبۆڵیش لە هەشتێ مشتێ
لە کەرستەی کۆشکێ خشتێ
چۆن کورد و ئازربایجانی
خۆیان بە خاوەن ماڵ زانی
پەندی ئامریکایان نەبیست
ئازادی و سەربەستییان دەویست
دەبێ بچنە پای سێدارە
مەرگیان بۆ ئێمە ناچارە»

پاڵەوان ناترسن

دەرگای شێران کرایەوە
دار و بەرد دەنگی دایەوە
گوێ لە زرەی زنجیر بگرن
پاڵەوان ناترسن بمرن
بۆ مەرگ دێن بە ئازایی
دەڵێی دەڕۆنە سەرشایی
مەردانە هەنگاو هەڵدێنن
بەدکار بە توندی دەدوێنن
ڕووگرژن بەرانبەر دوژمن

دەم بە بزەن بەرەو مردن
وا پێشەوای کوردان، قازی
پێشەوایە بۆ گیانبازی
گورەی ماتیی شەو دەشکێنێ
دڵی زۆردار دەلەرزێنێ

ژینی نەمر

بەختەوەرم هەڵکەوت هەل
خۆم دەکەم بە قوربانی گەل
دەڕۆم بەرەو ژینی نەمر
لە ژینتان دەبم بە ئاگر
تا کوردێک ماوە لەشوێنێ
دەکۆشێ تۆڵەم بستێنێ
من زیندووم و دوژمن مردوون
ئێوە من ئیعدامم کردوون
کەی لە پاش من بێ خەم دەبن
هەر کوردێک یەکێکە وەک من
مردن لەڕێگەی نیشتمان
سەر بەرزییە بۆ گشتمان

بیر ناکوژرێ

لەدوای ئەو برا و برازا
دەچنە پێش سەربەرز و ئازا
سەیفە بانگ دەکا: کوڕینە
بەرخی نێر بۆ سەربڕینە

مەرگێک لەڕێی نیشتمان بێ
سەد ژیانی بەقوربان بێ
ئاواش نەبا هەر دەمردم
کەسیش یادی نەدەکردم
بەو مەرگە زیندوو دەبمەوە
تازە کەی لەبیر دەچمەوە!
لاشمان کە سەر دەنێتەوە
بیرمان هەر دەتەنێتەوە
هەموو تنۆکە خوێنێکمان
ڕزگاربوونە بۆ شوێنێکمان
جۆشی خوێنی مە ناسرەوێ
تا سەربەستی دەست دەکەوێ

دەسمایەی دوارۆژ

لەو مانگی سەرە بەهارە
چەند لاو چوونە پای سێدارە
نێژران بۆ دوارۆژ داخ لە دڵ
تۆوی دوارۆژ کەوتە بن گڵ
گۆڕی لەوان بەجێ ماون
هێزی دڵن، سۆمای چاون
بەڵگەی مافی کوردەوارین
مۆری قەباڵەی ڕزگارین
کێلیان بۆمە داری ئاڵان
گەنجێکن ناچن بە تاڵان

بۆ کـــوردی هەژار ســـەرمــــایەن
بـۆ دیـواری خــــــەبـات پـایـەن
***

تابلۆی دووهەم

گوڵی وەریو

پــــایــــزە، وڵات ڕەنـــگ زەردە
شنـەبـا هـەنـاســـــە ســـــەردە
پـەلـکـی گــــــوڵـی ئـاڵ وەریـوە
لە پاش گـــوڵ بولبـــول هەتیـــوە
دەگـــری بۆ ڕۆژانـی پێـــشـــووی
بۆ بەخـــتـــەوەریی لە دەس چووی
بۆ خـونچـە و گـوڵی گـوڵـسـتـان
بۆ مـێـرگ و باخی کـوردسـتـان
نـاڵـەی گــــــەڵا بـە دەم بـاوە
وەک ژنـە بـیـــــوبـاو کـــــوژراوە
لەم کـــوردســـتـــانە ڕەنگینە
کــە لە ســوێی لاوان خــەمگینە
بەرچـاو دەکــــــەوێ بـەرچـاوێـک
لەبەر پـاڵێکە کـــــانیـــــاوێک
ڕوون، وەک چاوی پیــاوی خـەبات
خـــوڕەی خـــەندەی دڵ پڕ ئـاوات
کــەف ســپی، ســاردە وەک تـەرزە
پشـــتی کـــێـــوێکی ســـەربەرزە

پێشی دیمەنی دەشتێکە
دەشتی کوردە و بەهەشتێکە
بۆ پشوو، سانەوە تاوێک
لێی دانیشتوون پیر و لاوێک

لاو خوێن گەرمە

لاو شوانە بە شان و باهۆ
زۆر خوێن گەرم و شایی بەخۆ
فەرەنجی لەبەر، پێ خواسە
دەرپێ پڕ پینە، بێ کراسە
چەکی خەنجەرە و گۆچانە
بلوێری لەسەر لێوانە
هەوای بلوێر بە خەمباری
شیوەنیە بۆ کوردەواری

پیر دڵ نەرمە

پیر وەرزێرێکی هەژارە
کەوای جاوە کڵاش خوارە
پێچی لە چڵکا خنکاوە
تەپە کڵاوەکەی دڕاوە
ڕانک و چۆغەکەی شڕۆڵە
پشتێندەکەی دوو تیتۆڵە
ڕەنگ زەردە لەبەر بێ نانی
پڕ دەردە لە بێ خودانی

چاو پڕووش، هەناسە ساردە
دیارە زۆر دڵ بریندارە
فرمێسکی دەوەرن لە چاو
تێ هەڵ دەکاتە بەند و باو

رەنجەڕۆیی

لێ لێ، لێ لێ، لۆلۆ، لۆلۆ
دەک لاڵ بم کوردستان بۆ تۆ
ساڵ درەنگە و خەزەڵوەرە
گەیشتنی میوە و بەرە
خەرمانی گەنم کۆکۆیە
رەنجبەرەکەی رەنجەڕۆیە
باسکی کوردە چاندی و چنی
بەتاڵان دەیبا دوژمنی!
ترێی رەزی من گوشراوە
خوێنم لە کووپان کراوە
من دەکۆشم، ئەو دەنۆشن
من پەرۆشم، ئەو سەرخۆشن
ئارەقەم بۆ تووتن دەرژێ
زۆردار بەفیز هەڵی دەمژێ
خوری و لۆکەم چوون بە فیڕۆ
دەسووتێم لێم نایە بۆسۆ
نەوتم دنیای کۆ کردەوە
جێی خۆم هەر تاریکە شەوە

زۆری لێکراو بم هەتا کەی!
چاو لەو ڕۆژەم بڵێم ئۆخەی
بلوێر بۆی دەلۆرێتەوە
پیرە بۆی دەگێڕێتەوە:

ناهومێد نیم

لۆلۆ، لۆلۆ، لێ لێ، لێ لێ
من دەیڵێم بەدکار گوێی لێ بێ
ئەگەر سەد هێندەش هەژار بین
بێ پەنا و پشت و داژداربین
بێ هومێد بۆی دانامێنین
هەردەبێ هەقمان بستێنین
بیستوومە لە کۆنە پیاوان
پەندی پیران لەسەر چاوان
گەنمت کە دانیدا دیاری
تا نەیخۆن چوڕە و پاساری
داوەڵێکیان بۆ بچەقێنە
بیان ترسێنە، بیان تارێنە
کوللەت کەوتە ناو شینایی
بۆی بێنە ئاوی خەزایی
لەناو زەوی بی پرژێنێ
قڕ دەکا و دوایی پێ دێنێ
داگیرکەرانی ولاتم
کوللە و چوڕەن بۆ داهاتم

دەمیان نایە کوردستانم
بێگانەن بەربوونە گیانم
بلوێر وەرام دەداتەوە
پیرە تێ هەڵ دەکاتەوە

داوەڵ کێلە

لۆلۆ، لێ لێ، لۆلۆ، لێ لێ
با داگیرکەر دەرکەوێ لێ
بۆ پیاوخۆر و گەنم و جۆ خۆر
بۆ خوێنمژانی خاوەن زۆر
داوەڵ کێلی پیر و لاون
لە ڕێی ئازادی کوژراون
کێلی سەرگۆڕی شەهیدان
گیانبەخشان، ئازا و ڕەشیدان
داگیرکەران دەتارێنێ
شوێنەواریان لەبنە دێنێ

خوێن ڕژاوە

کوللەی ئەوبەری دەریایە
لەناو نیشتمانمدایە
ئاوە خەزاییەکەی خوێنە
پەڵەی خوێن لە هەموو شوێنە
لە دەرسیم، مازێ، ئاگری داغ
بارزان، سولەیمانی، سابلاغ
لە سەقز، بۆکان، لەهەرکوێ

نەک لە کوردستان، لە هەرجێ
لە دەوری مەراغە و تەورێز
گڵ زۆری گرتوونە هامێز
پێدا بچۆ هەتا تاران
بست بست کێلن لەسەر یاران
شوان دە بلوێر دەتووڕێنێ
پیرە دیسان دەنگ هەڵدێنێ

هاودەردە زۆرن

لێ لێ، لۆلۆ، لێ لێ، لۆلۆ
نەک هەر لێرە، زۆر دوور بڕۆ
لە ئەفریقا، لە ئاسیا
هەرگۆڕن لە گۆڕ و چیا
لە عێراق، لە تونسی شین
لە هیند، لە چین، لە هیندوچین
لە مەلایا، لە کۆریا
لە جەزاییر، لە کینیا
لە ئەندۆنیزی، لە یەمەن
لە میسر و عومان و عەدەن
بە هەزاران، سەد هەزاران
لە چۆڵگان لە لادێ و شاران
کوشتەی دەستی ئیستیعمارن
گشت کەس وەک ئێمە داغدارن
جێ نەماوە لە گشت لاوە

خوێن ڕژاوە، کێل چەقاوە
پاش ماوەی ئەو کوژراوانە
ئەو هەموو پیر و لاوانە
گشتی توورە و تۆڵ ئەستێنە
چاویان داگیرکەر ترسێنە
بۆ کوێ هەڵدێن خۆڵیان وەسەر
وا داری هومێد هاتە بەر
ئەودڵ بریندارانە گشت
لەیەکتر دەبنە پەنا و پشت
من داس، تۆ گۆچان و خەنجەر
مام خاڵە و کوتکی ئاسنگەر
ئێمەش ڕەگەڵیان دەکەوین
خوێنەخوێی خاوەن نەتەوین
خوێنمان نەڕژا بەخۆڕایی
ئێمەی کردۆتە خەزایی
خەزایە داگیرکەر کوشتن
قڕیان دەکەین بە خوێن ڕشتن
تۆڵەی شەهیدان دەستێنین
کوردستانمان دەڕەنگێنین
پڕی دەکەین لە بەر و بۆ
وەک یەک بێ، بەشی من و تۆ
ئاسنگەر و شوان و جووتیار
خۆش دەژین لە دنیای ڕزگار

هەی لۆلۆیە هەی لێ لێـــــــیـــــە
لە کــوردســتــان خــۆشــتــر کــوێیــە!

***

مۆسکۆ، گـیـرتسن ١٩٥٩/٨/٢٠- ئەم نامـەیەم لە مـۆسکۆ ڕا بۆ سـەید کـەریمی ئەیوبی مـهـابادی و، مامۆستا قەناتی کوردوییێڤ و وئیرا ناو، کە کچێکی ڕووسی ڕۆژهەڵات ناسە، ناردووە:

پەیکێک

لــــە ئــــاواتـــــی هــــەژارێـــــک
بـا دروس کـــــــەیـن بـاڵـدارێـک
بـــاڵـــنـــدێـــکـــی ڕەنـــگـــین تـــووک
دەنووک چووک و ئێـــسک ســـووک
لە بیـــــــری ورد، لـە خــــــەیاڵ
لێی بنێین جـــــووتێ شــــــاباڵ
بـێ تـرسـی چـەتـە و گـــــــــۆران
گـــــــــــوێ نـەداتـە بـاو بـۆران
بفــــــــڕێ بۆ دنـیــــــــای ئـازاد
بـۆ شـــــــــــــاری لـیـنـیـنـگـراد
لــــیــــنــــیــــنــــگـــــرادی ئــــازا
شــــــــــــــەپـۆڵ دەدا لـــە نـــازا
ئـەو شــــــــــــــارە پـاڵـەوانـە
بەناوبـانـگی جــــیــــهـــــانـە
لە جــــەنگا ببــــووە لەمــــپـــەر
شکـاندی ســــــەری هیـــــتلەر

ڕۆڵەی ئازا و سەربازی
شێواندی نازی نازی
پیرۆزتر جێی زەمینە
جێ خەباتی لینینە

***

جا ئەی مەلی بیری ورد
پەیتی هەژارێکی کورد
باش بگەڕێ بە شارا
بڕوان بە چوار کەنارا
بفڕە بەو دیو بەم دیوا
دەندووک تەڕکە لە «نیوا»
قەسری قەیسەر ببینە
خۆت مڕ بکە لە چینە
ئێستا جێی هەژارانە
نەخانی زۆردارانە
نە جێگەی خوێنمژانە
جێگەی خوێنمژ کوژانە
گەر لە جێ خەو دەپرسی
مەهێنە دڵ مەترسی
سێ ئاواڵم لەوێ هەن
بابۆت باس بکەم کێهەن
یەکێ بۆری ڕەش تاڵە
ناقۆڵا و بێ فەساڵە

سەیدێکی گوناهبارە
بە پیادەیی سوارە
سەری پڕە لە پەڵە
بە گێچەڵە کەچەڵە
خوێن شیرن و ڕووح سووکە
زلە و بە باڵا چووکە
ئەیوبیە و کەریمە
بن چینەی دڵخۆشیمە
دووهەمیان مامۆستایە
چقاس بێژێ هێژایە
زانایاکە هۆزانە
جێ هێڤیا کوردانە
ولۆ بیر نەبەی پیرە
دڵێ ڤی خۆرتە، ژیرە
لجەم مە پڕ مەزنە
ڕۆهنیا چاڤێن منە
ئەو کوردێفە قەناتە
پەلهەوانێ خەباتە
ئەویتر کیژە ڕووسە
خاوەن بیر و بنووسە
زۆر جوان و شۆخ و شەنگە
دڵ ڕفێنە چەلەنگە
ئیرای لینینگرادی

وێڕای هێزی ئازادی
بۆ کوردستان دەکۆشێ
بۆ کورد دڵی دەجۆشێ
بۆ وچانی شەوانە
جێ خەوت لای ئەوانە

***

بێژە بەهەر سێ یاران
با کۆڵ نەدەن چ جاران
خەڵکی سۆڤێت بدوێنن
با کۆمەڵێک پێک بێنن
بۆ یاریدەدانی کورد
گشتی لە ناو بەندا مرد
کۆمەڵە هەن لە هەر دەر
بۆ بەزەیی جانەوەر
ئەگەر ئێمە بەشەرین
یان تیرەی جانەوەرین
بۆ کەس نامان پارێزێ!
بۆچی نایەینە ڕێزێ!
ئەو کوردی ئازا و بەکار
ژێر چەپۆکەی شا و بەیار
دڵخۆشێکیان دەنەوە
دەروێکیان لێ پکەنەوە
تۆزێک چەکمان بدەنێ
کەسمان ناوێ، بە تەنێ

نەیاران دەتۆقێنین
بەیاران دەتۆپێنین
هارتەر و ئایزەنهاوەر
ناتوانن ببنە لەمپەر
بنکەی شەڕیان شڕ دەکەین
ماری گەڕیان سڕ دەکەین
کێ هوروژمو بۆ بێنێ
دەیڕەنگێنین بە خوێنێ
پەیمانی جەنگی گڵاو
بە کوردان دەکرێ بڵاو

***

مەلی بیری هەژاران
کاتی دیدەنی یاران
لە شەقام و لە کۆڵان
دڵ نەدەی بە کچۆڵان
کارت هاتە کۆتایی
بخوازە ماڵئاوایی
هەڵبفڕەوە بێ درەنگ
بۆ لای هەژاری دڵتەنگ
لە دڵمایە هێلانەت
وەرەوە هەژار خانەت
تا پێکەوە بخوێنین
هەر ئێمە پێک دەمێنین

***

مۆسكۆ، گیرتسن ٨/١٠/١٩٥٩- خرۆشۆف سەرەكی ڕووسیا چوو بۆ ئەمریكا و لە جێگەیەک بەناوی «كەمپ دێڤید» چاوی بەسەرەک كۆماری ئەمریكا كەوت. زۆر كەس هومێدی زۆری بە ئاشتییەكی هەموانی پەیدا كردبوو، بەو هۆیەوە منیش ئەمەم نووسیووە:

لكە زەیتوون

لــە هــەزاران و هــەزاران ســـــــــــالاّ
ڕەنجـــــبـــــەر مـــــابوو لە ژینی تـالاّ
خـــســـتـــبـــوویانینە كـــۆت و زنجـــیـــر
كـــاهن و خـــان و قـــەڕاڵ و بەگ و پیـــر
یەک كوڕی خوا بوو، یەكێ فەرخەی مانگ
یەک بەهەشتی لە دەسا بوو شەشدانگ
بە درۆ خـــێـــوی جنۆكـــە و ئەســـتـــێـــر
دەمی وان ببـــووە تەرازووی شەڕ و خـــێـــر
پاری وان گـــۆشت و بەشی مـــەش كـــوشتن
ئەو مـــڕی مـــەی، لەمـــە خـــوێناو ڕشتن
لەمـــــە چەوســــان و لەوان خـــــۆبواردن
بۆمـــە برســـیـــایەتی، بۆ وان خـــواردن
لە كـەم و زۆری جـیـهـــان بێ بەش بووین
بە تەنێ خـــــاوەنی چارەی ڕەش بووین

***

تا لە پڕ نەمـــری بلیـــــمـــەت لینین
دەســـتی دا شـــۆڕشی گـــەورەی خـــوێنین
مـــێـــژوو وەرچەرخێ بەلای كـــارگـــەدا
دەم لە پـووش بـوون تـەوەزەل، دەم بە هـەرا
وەرگـــەڕا باوی كـــڕووســـــینی هەژار
كــــەوتە بەر لینگی نەدار تانجی تەزار

دەستی دا کۆشش و کار ئەم چینە
کاری بە کوێ گەییوە بی بینە!
کەم لە نێو چەرخە ئەمە ڕووی داوە
سەری دنیا لەسەری سوڕ ماوە
خاکی خۆی کردە بەهەشتی ڕەنگین
ون بووە ناوی پەشێو و خەمگین
پەیتی ئەو باجی لە ڕۆژێ ئەستاند
مشتی ئاسنینی سەری مانگی شکاند
بەینی ئەستێرە دەپێون بست بست
هەرچی بەرزاییە دەکرێن پێ خوست
مانگ چییە! ئێستگەیە و جێی دێڵن
مارسی خوای شەڕ زەوییە و دەیکێڵن

***

ئەمەیە هێزی کمۆنیزمی مەزن
کۆڵەدار لێی وەڕەزن، پێی دەتەزن
هێز ئەوەندە زۆر و بە هێز نانازن
بەسە شانازی کە ئاشتیخوازن
نایەڵن جەنگ لە جیهان بەرپا بێ
چەک فرۆش چی لە دڵا بێ نابێ
لکە زەیتوونی کرێکاری ڕەشید
فێنکیی خستۆتە هەوای کەمپ دێڤید

***

مژدە بێ بۆ گەلی هێشتا بێ بەش
تیشکی لینین دەڕەوێنێ شەوی ڕەش

ڕۆژی مـــەش دەردێ لە ناو هەور و تەمـــا
باوی فـاشـیـــســتـیی و گـەل خـۆری نەمـا
کـــورد دەگـــەڵ فـــارس و تورک و عـــەرەبا
ســــەربەخــــۆ دەبن و برا و پشـت و تەبا
یادی ئۆکـــتـــۆبەر و بە زۆردار وەســـتـــان
جـێـــژنە دەگـــرین لە چیـــای کـــوردســـتـــان

***

مۆسکۆ ١٩٥٩/٨/٢٧– وێنەیەکی خۆم بە یادگار داوە بە مستەفا سەلماسی لە مۆسکۆ ئەمەم لە پشتەکەی نووسیوە:

پێشکەش

بـۆ بـیـــــــــــــرەوەری ڕۆژێـک لـە ڕۆژان
کـــــــاکــــــــە ئـەم وێـنـەم بـا لات بمێـنـێ
مـــنـــــی هـــەژار و دەربـــەدەر و وێـــڵ
هەر ڕۆژ لە جـێـــیـــەک، هەردەم لە شـــوێـنێ
کێ زانی لە کـــوێ شـــرت و گـــوم دەبم
چوزانم گـــــەردوون چم بـەســـــەر دێـنـێ
مـن ئـاوادەبم لـە پـەردەی خـــــــاکــــــا
نـەدۆست نـە ئاواڵ نـە خـــــەمـــــرەوێـنـێ
وێـــنـــەی هـــەژاریم بـــبـــێ بـــۆ دوارۆژ
ئەو لە جـــیـــاتیی مـن کـــوردان بدوێـنـێ
زۆڵـە ئەو کـــــەســــــەی لە ڕێی ئـازادی
ئەگـــەر پێـــویست بوو خـــۆی بۆ نەمـــرێـنێ

***

مۆسکۆ ١٩٥٩/٨/٢٧- وێنەیەکی خۆم بە یادگار داوە بە شاعرەیەکی ڕووس ئەمەم لە پشتەکەی نووسیوە:

ئاواتەخوازی

«نینا» دەپرسن کــێـــیـــە لە گــەڵتــا
بــڵــێ هــەژاری کـــــــــــوردی هــەژارە
لەســەر نیــشــتــمــان بێ نیــشــتــمــانە
لــە ڕێــی وڵاتــا وێــڵـــــــــە و ئــاوارە
ژیانی جـــوانیی چوو، نەگـــەیی بە دڵ
بــە دووی دەرمـــــــــانــا دڵ بــریــنــدارە
ســرەوتی نیــیــە لە ســوێی کــوردســتــان
جـــــەرگ ســــــووتــاوە و دەم بــە هــاوارە
چاوی لە یاریی ســـۆڤـــیــتـــســتـــانە
هەر ئەو بۆ کـــوردی بێـــچـــارە چارە
زۆر بــە ئــاواتــە ڕۆژێــک ببــــــــــینــێ
کـــورد و کـــوردســـتـــان ئازا و ڕزگـــارە

***

بەغدا ١٩٦٠/٣/١٤ لەسەر نەزمی گۆرانیی «مزگێنی بێ هات بەهار» بۆ گۆرانی بێژێکم نووسیوە:

وەڵامێک بە شەماڵدا

شـــەمـــاڵ دەســـتم داوێنت وەرە ڕۆژ ڕۆژی تۆیە
سەرمای زستانت ڕاونا، بەستەڵەک ڕەنجەڕۆیە
ئەو زســتــانی نالەبار لێمان ببووە ئیستیعمار
بە شــۆڕشی نەورۆزی، ون بوو، کـــرا تار و مـــار
کـــوردســـتـــانی ڕەنگینم، مـــایەی ژیان و ژینم

له چنگ سەرما ڕزگاربوو ڕزگارتریش دەیبینم
له کوردستان بگەڕێ، هەڵمژه بۆنی گوڵان
ڕابسپێره بولبولان با بیڵێن لەسەر چڵان
شکا پشتی ئیستیعمار، ڕۆژیان نەما شا و بەیار
هەرچی کوردستان خۆره زوو دەکرێن به بەفری پار
ئەو شۆڕشەی عێراقی هەر وەک شۆڕشی کاوه
بۆ هەموو کوردی جیهان مژدەی ئازادیی داوه

***

بەغدا ١٩٦٠/٣/٢١

بۆ کارتێکی جێژنه پیرۆزەی نەورۆزم نووسیوه:

ئەو کوتکی کاوەی نەمر دای وەشاند
نەبەردیی کوردی له دنیا گەیاند
گڕی شۆڕشمان با دوژمن سوز بێ
هەردەم نەورۆز بێ و جەژن و پیرۆز بێ

***

بەغدا ١٩٦٠ – سەردەمێک له عێراقا هەمیشه له ناو شاگرد مەدرەسەی کوردی سوور و زەرد شەڕ و تێک هەڵدان بوو، ئیتر ئیستیعمار و دوژمنانی نیشتمان له بیر چووبوونەوه. منیش ئەمەم نووسیوه له کۆواری «هیوا»دا چاپ کراوه:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

پـ: مام بایز ڕۆژباش
بـ: علیک السلام
پـ: ئەمه یانی چی؟
بـ: جیرانی مەلام

پـ: نەم دی دوێن و پێرا!
بـ: بەخوا چوومە شار
پـ: چت فرۆشت بە خێر؟
بـ: یەک دوو بارە دار
پـ: نرخەکەی چۆن بوو؟
بـ: بۆتە چوار قیمەت
پـ: وەک شەکرت کرۆشت بوویتە بلیمەت؟
ئەگینا چی بێ نرخی داری تەڕ؟
بـ: چۆن نرخی نییە؟ هەتیو شەڕە و شەڕ
پـ: شەڕی کێ؟
بـ: شەڕی منالّی مەکتەو
پـ: گوایە منالّی جوولەکە و عەرەو؟
بـ: سەلا لە عەقلّت، خەیالّت وردن!
ئەوی لێک دەدەن هەموو هەر کوردن!
پـ: بایز وامەلّێ!
بـ: دەشلّێم و واتر
پـ: توخوا وەرە پێش تێت بگەم چاتر
بـ: چ بێژم! بە خوا بوونە دوو دەستە
هەر داوێنە یەک بە جوێن و پەستە
یەک دەلّێ سوورم، یەک ئەلّێ بۆرم
یەک ئەلّێ شینم، یەک دەلّێ زۆرم
یەکێ دەلّێ قیر، یەکێ دەلّێ ماست
یەکێ ئەلّێ لار، یەکێ دەلّێ ڕاست
تاچەنە شل بوون چەقە و جنێوە

ئەم جار شەڕە شەق ئەچێ بە ڕێوە
هەر دار بەشانە و هەر سەر شکانە
هەر خوێن ڕژانە و ئابڕوو تکانە
پیرۆت بەو خوایە لە بان سەرمانە
جوێن وەبارانە ، شەق وەخەرمانە
پــ: بایز چیمان دی و چیم چاو پێ کەوت
هەرچی ئەی ئەبینی گشت لارە و چەوت
وتمان ئەم زوڵمە لە سەرمان لاچێ
کورد ئیتر ناچێ یەکتر داپاچێ
گشت ئەبن بە یەک خێڵی جاف و لەک
ڕزگارمان ئەبێ وە بنووس و چەک
نایەڵن ئاغا وەل یەک بجەنگن
ئەیان کەن وەداس هەرچی تفەنگن
کەچی وائێژی میرزا و مەتکەوی
واتێک هەڵ ئەدەن ئەو لەم، ئەم لەوی
ئێژن هەر شتێ بۆگەنیو ئەوێ
خوێی پێوە بکەی فریای ئەکەوێ
بەڵام ئەگەر خوێ بۆ گەنیو ببێ
ئیتر ئەم دەبێ دەرمانی چبێ!
خەلیفەی خۆمان فەرمووی کورد کورتە
ڕۆژمان بەسەربرد بەو ورتە ورتە
منیش وا ئەچم بارێک دار ئەبرم
چش سەر دەشکێنێ، خۆ کەڵاش دەکرم
***

بەغدا ١٩٦٠/٩/٢٥- عەبدولکەریم بیروڕای بەرانبەر بە کورد خەراپ بوو، دنەی هێندێک نووسەری عەرەبی ئەدا کە باسی توانەوەی کورد بکەن. بەو شیعرانە، کە لە ڕۆژنامەی دەنگی کورد چاپ کراون، بیری ئەوم ڕوون کردۆتەوە:

پیاوی چی؟

کـوردە تۆ عــەبدی لەلای مـن بەشی نەخـوراوی چی!
هەرزنی تاڵە بخـــۆ ســـاوەر و شـــۆرباوی چی!
ڕەنجبەری بێبەش و مووچەی بەژی چی و ئاوی چی!
ڕووت لـەســـەرمـــایە بلەرزە جل و پێـــڵاوی چی!
لەسـەرت دەرکـە خـەیاڵات گـەزی چی و جـاوی چی!
خــوێندنت بۆ چیــیــە! زانین چیــیــە! هەر مــەیزانە
مــەدرەســە بۆ کــوڕی من، جــێی کــوڕی تۆ زیندانە
خــووی هەزار ســاڵەتە بـارکــێــشی لەلای بێگانـە
نـاوی ئـازادی لەبیـــــــر خــــــۆت بەرەوە ئـازانـە
کێ بەتۆی گوت ببەشت! خوێندنی چی و ناوی چی!
نەم دەنـاســیی بەرێ، پێم وابوو بەهێــزی و پڕ ســام
بەینی خــۆمـان بێ کـەتۆم هاتەوە بیـر لێت ترســام
هەر لە ترســا بوو هەرام کـرد و گــوتم کــوردی برام
هونەر و کـردەوەکـەت ئێســتــە کـە ڕوون بۆوە لەلام
پەتی ئەم ترسـە پسـاوە! بەنی نەپسـاوی چی!
ســەد هەزار قـاقــەزی خـۆت هات و وتت کـورد نابم
نۆکـەری پیـشــەیی پێــشــوومــە، منیش وەک بابم
لە زەمــــانی بەرێ چۆن بـوومــــە، دەبێ هەر وابم
شـەرتە هەر کـەس وتی کـوردم لە ڕێگەی وەسـتـابم
پیـاوەتیی تۆ ئەمـەبوو ئێســتــە بڵێ پیـاوی چی؟

* * *

بەغدا ١٩٦٠- بەهۆی بیرەوەری لە بێکەس، لە کۆبوونەوەیەکدا لە بارەگای خەبات لە بەغدا خوێندومەتەوە:

باوەڕی بێکەس

ئاواتی ڕۆژی ڕزگاری
ژیانەوەی کوردەواری
کۆرپەیەک بوو ساوا و بێ هێز
کەس پێی وانەبوو دێتە ڕێز
ئەحمەدی خانی بۆ گەیشت
فرچکی کرد و چاوی ڕشت
بە هاوبێشکەییی ئەستی و زین
لەگەڵ مەم و قەرەتاژدین
پەروەردەی کرد بەشیر و قەند
تا کردیە خاوەن زەند و بەند
هەڵبەستەی تەڕ و پاراوی
خوێنی دڵ، فرمێسکی چاوی
بەژیری تێکەڵی کردن
هەتوانی هەرگیز نەمردن
لەشی هومێدی پێ هەنوو
زرێی هەرمانی تێ دروو
دەنگی کوردستانی بۆدا
هەر کوردە و دەهات بەخۆدا
کەوتە پێش و ئالای هەڵکرد
تا توانی بەرەو پێشی برد

***

حـــاجی کـــۆیه له پاش خـــانی
ئالاکــەی خــســتــە ســەر شــانی
بە هـەنـگـاوی بـەرز و بـەهێــــــز
بـــە دڵـــی نـــەتـــرس و بـــێ پـــارێـــز
بـەشـــــەوگـــــاری ڕەش و تـاریـک
لە شـــیـــو و ڕێی تـەنگ و باریک
گــــوێی نەدایە نـەعـــــرەتـەی دێو
ســـڵی نەکـــرد لە جند و خـــێـــو
زۆر بـەســـــــەر بـەرزی ڕای پـەڕانـد
لەســــەر زۆر بـەرزانی چەقـــــاند
ئەو پێـــشـــمـــەرگـــەی توانا و زانا
قـــاوی کـــرد بە کـــوردســـتـــانا
بــە دەنـگــی زل و بـیــــــــــری ورد
ئـابـڕووی زۆڵـه کـــــــــوردانـی بـرد
تـــەمـــی پـــڕوپـــووچـــی ڕەوانـــد
گــەلی لە دەردی خـــۆی گـــەیاند
دەرمــــانی ژینی نیـــشــــان دان
مـــــــانـدوو نـە دەبـوو لـە هـانـدان
***
دوای حـــــاجی بێکەسی نەمــــر
هــات و بــوو بــە ئــالا هــەڵــگــر
بێکەس کــەسی کــوردســـتـــان بوو
بێکەس بەڵگەی نەوەســـتـــان بوو

له ناو لەشێکی ناقۆڵا
گیانی قایم تر له پۆڵا
نەوەستا بە ئاوات خوازی
خۆی خستە کۆڕی گیان بازی
بەند و پێوەند پێی گەمە بوو
باوەڕی بێکەس ئەمە بوو
«تا داری هیوا وەبەر بێ
دەبێ جۆی خوێنی لەسەر بێ»*
بێکەس دڵ و دەروون پاک
گەرچی چۆتە باوەشی خاک
ئاڵاکەی نەکەوتە زەوی
هیچ هێزێکیش نایکا نەوی
هەوای ئازادیی نیشتمان
کەوتۆتە دڵی گشتمان
سەرانسەری کوردەواری
گیانفیدان لە ڕێی ڕزگاری
لاوی کورد ئێستە زۆر زانان
فریو ناخۆن بۆ بێگانان
زێڕ و زێو کاریان تێ ناکەن
لە کوردان نەبێ تێ ناگەن
مردن بۆ ئازادی ژینە
کوردایەتی ڕووگە و دینە

* بێکەس وتوویە: «داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێ قەت بەرناگرێ».

مستەخۆڵێکی چیا و دەشت
نادەین بە شەشدانگی بەهەشت
زیندووین و تازە نامرین
گوێ لە پڕوپووچ ناگرین
شات و شووتی بێ سەروبەر
لە مەیدان نامانکاتە دەر
داگیرکەری کوردەواری
دەبێ دەرچن بە یەکجاری
نەنگی دیلی چەند ساڵەمان
جێ پەڵەی ئاه وناڵەمان
دەشۆینەوە بە خوێنی گەش
ئێمەش دەبینە خاوەن بەش
بە هەژاریان دەڵێین بەس
ناز دەکەین بە بڕوای بێ کەس

***

بەغدا، ئازاری ١٩٦١- کۆنە ئاشنایەکی زۆر وازوازی و ڕەگەڵ ڕەگەڵ، لە نامەیەکیا بۆی نووسیبووم: فلانی من چەند ساڵە کە ئەتناسم وا تازە بۆم ڕوون ئەبێتەوە کە تۆ بەڕاستی کوردی و کوردایەتی ئەکەی! منیش لە وەراما کە ئەمزانی گاڵتەی پێ کردووم، ئەمەم نووسی، لە کۆواری «ڕوناهی» ژمارەی ئازاری ١٩٦١ چاپ کراوە:

کوردم

برا زۆر سەیرە زوو نەمناسی، من هەر زۆر لە زوو کوردم
کە تۆ پێنج شەش کەڕەت گۆڕاوی من بێ سێ و دوو کوردم
لە تەکیەیە بوویە جێگر، ڕێگر و مێگر لە بن بەرماڵ
ئەمن لەو ساوە جێ و بانم لە بانی بێشکەبوو کوردم

عەجەم بووی بوویە تورک و بویە عارەب ئێستە سەر شێواو
ئەمن بێ گێلمەگێلم وکەشمەکەش بێ «چاشنو» کوردم
سپی بووی، بوویە شین و بوویە سوور و ئێستە ڕوو زەردی
ئەمن یەک ڕەنگ و ڕوو، وەک پیاوی خاوەن ئابڕوو کوردم
کە تۆ بۆ مز لە ناو مزگەوتی، کوردستانە ڕووگەی من
کە تۆ دەروێشی زەرگ و مەرگی من بێ هایوهو کوردم
کە تۆ پەل بۆ هەموو جێیەک ئەکێشی و بێ ڕەگ و پنجی
ئەمن گەر پەل پەلیشم کەن، لە سەریەک ڕێگەم و کوردم
دڵت بۆ پارە پارە، بیر لە لیرە گیرە، دەم بۆ دەم
سەراپا، ڕەگ بەڕەگ، ئێسقان بە ئێسقان، مووبەموو کوردم
کە تۆ دەرپێت فڕێ دا و چاکەتی چاکت دەبەر خۆ کرد
ئەمن شەرمم بە خۆو شاییم بە خۆمە، جل شڕ و کوردم
کە تۆ گیرفان پڕی گیرفان بڕی، من هەر هەژار ماوم
کە تۆ خۆت دا بە خواردن، من لەگەڵ گاڵ و بەڕوو کوردم

***

بەغدا ،نەورۆزی ١٩٦١- کورد خەریک بوون جێژنی نەورۆز بکەن، حکوومەتی عەبدولکەریم چەتی تێ ئەخست و بڕ و بیانووی بۆ دەتاشی، ئەم دەمەتەقەیەم بەو هۆیەوە نووسیوە و لە ژمارە (١)ی ڕۆژنامەی کوردستانا چاپ کراوە:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

بـ: چۆنی؟

پـ: هەر خۆش بی.

بـ: جەژنیشت پیرۆز

پـ: پێکەوەمان بێ

بـ: له کوێ بووی نەورۆز؟
پـ: کوێخا ئەزانێ!
بـ: چی چی؟ باش بێژه؟
پـ: بێژم چی بایز؟ دوورو درێژه
چیمان بەسەر هات چیمان چاو پێ کەوت
چۆن کەفتینه ناو ئەم دنیای وا چەوت!
چەژنی چەژناسا له ناو ماڵی خۆم
بێ پرسی کوێخا ڕەوا نابێ بۆم!
وه بلوێری ئەو ئەشێ هەڵبەزم
وەقسەشی ئەکەم هێشتا ناحەزم
ئێژێ پات خواره، ڕانکەکەت شڕه
لەم هەرا و قڕه زۆر دڵم پڕه
پـ: خوا خەراو نەدا
پـ: خەراو تریش هەس؟
بـ: بەڵێ دەرد فرەس بۆ پیاوی بێ کەس
مزگەفتێ بکه و پەن شەش مناره
کلۆڵ بی، ئێژن میعراوی خواره
پـ: ئا وەخوا بایز هێجگار کلۆڵم
وەک پەلکه گوڵی بەر سەرما و سۆڵم
چاوم له خوایه ئێژم هەر جارێ
بگەیبامەوه دەمەو بەهارێ
بێ پرتەی کوێخا و بێ بۆڵەی سەرکار
هەوا هەڵمژم ئازاد و ڕزگار
ئەو چاخه ئەمرم چش وەجەحەندەم

سەر و ماڵی خۆم بەو ڕۆژە ئەدەم
بـ: پیرۆت عافەرم تۆ پیاوی ژیری
وەتەمەن گەنجی لە ئەقڵا پیری
تووشی بەهار بی واتا ڕزگار بی
بێ بۆڵەی کوێخا و پرتەی سەرکار بی
جەژنی خۆت بگری بە ئارەزووی خۆت
دەس لە دەست یەکا بایز و پیرۆت
هەڵپەڕکێ بگرن، کوردێک وەبلوێر
دۆستان شاد بکا و دوژمن بکا کوێر

***

بۆ کارتی جێژنە پیرۆزە

کـــوردە پیـــرۆز بێ جـــەژنی نەورۆزت
نـەبـەزی لـە ڕێـی ســـــەربـەرزیـی هـۆزت
دەســتی داگـــیـــرکـــەر لە خـــاکت ببـــڕە
ئـــازایـــی بـــێـــنـــە و ئـــازادی بـــکـــڕە

***

بەغدا، خاکەلێوە ١٩٦١- سدیق میران ئاغایەکی شەقلاوە لە نزیک گوندی خۆی کوژرا بوو، حکوومەتی عەبدولکەریم دەیویست حزبی پارتی تێوەدا و بەهانەی بۆ بەرپێ دانی مافی کورد دەس کەوێ. لەو بارەوە نووسیومەو لە ژمارە (٢)ی کوردستان بڵاوکرایەوە:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

بـ: پیرۆت ئەخەنی؟
پـ: ئەی چۆن نەخەنم، قاوتی بەربا و

کای لەبەر شەنم
بـ: گوایە چی بووە؟
پـ: لەمە زیاتر چی؟
دنیامان بووگە وەهەرچی و پەرچی!
بـ: ها، زانیم، ئێژی مانگ دروس ئەکەن
عەمیلکە گرە و دەگەڵ ڕووس ئەکەن
پـ: بایز خوا ئەقڵ با بە مناڵت
بۆ مێشکی کۆن و بۆ بیری کاڵت
گیانە، کاورایەک مرد لە شەقڵاوە
ئێژن لە بەغا تیرت لێ داوە
وەک ئێژن غەوس لە بەغدا بووە
وە کەلاش یەکی لە هیند کوشتووە
بـ: گاڵتەم پێ ئەکەی؟
پـ: بێژم چی گیانە
چۆن ڕێی ئەگیرێ بڕ و بەهانە؟
بـ: ئێژی بەهانەس؟
پـ: بەهانە و نیوە
میاو میاو بۆ پیوە، هێشتا چت دیوە؟
چەند چەوسامەوە لە ڕێگەی کاکم
دنیا شایەتە چەند پاک و چاکم
پێشمەرگە وەڕۆژ پاسەوان وەشەو
هەزار برینم لە لەش لەسەر ئەو
ئێستە بەهانەم بۆ ئەدۆزنەوە

گفتی دوژمنم بۆ ئەقۆزنەوە
ئێژن پف ئەکەی لە هەمەدانا
ئارد وەبا ئەدەی لە خۆراسانا
دیارە ئەخوازن بێ زاد و تێشوو
بم گەڕێننەوە سەر دەقی پێشوو
بـ: پیرۆت چۆن ئەوێ چ خوا بەردارە؟
کورد بۆ چ ئەمەندە کڵۆڵ و ژارە!
پـ: بایز کەس ئەمڕۆ ناشێ بخەنێ
مناڵ تا نەگری شیری نادەنێ

***

بەغدا، خاکەلێوەی ١٩٦١- ئەم دەمەتەقەیەشم کە هەر هێرش بۆ سەر کردەوەی عەبدولکەریمە لە ژمارە (٣)ی ڕۆژنامەی کوردستان چاپ کراوە:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

بـ: خوا قەوەتت با
پـ: خۆت مانوو نەوی
بـ: وەچی خەریکی؟
پـ: کێلانی زەوی
بـ: چی لێ ئەچێنی؟
پـ: گەنم و هەرزن
بـ: هەرزن بۆ مامر؟
پـ: نە بەخوا بۆ من
بـ: چۆن هەرزن ئەخۆی؟

پـ: گەر دەستم کەوێ!

بـ: لەبەر چی؟

پـ: کوێخا ئەویشی ئەوێ

بـ: کوا هەرزن ئەخوا؟

پـ: بۆ مامری خۆم

پەتی ملیشم هەر لە خوری خۆم

ڕۆنە هی منە، گۆشتە هی منە

بۆ من ماندوبوون، بۆ ئەو خواردنە

بـ: کوێخا زویرە لێت

پـ: کەمم هانیوە

بـ: نەخێر پێت ئێژێ خۆت نەناسیوە

پـ: من مام پیرۆت نیم!

ب: مەیژە پیرۆتم

بێژە کوێخا گیان هەتیوی خۆتم

کوێخا ناخوازێ کەس خاوەن ناوبێ

هەرچییەک بۆی ئەکەی ناشێ بەرچاو بێ

چەرمی پشتی تۆ بکاتە سفرە

مەڵحەم داواکەی لەلای ئەو کفرە

کار بکە و داوای نان و ئاو مەکە

گشتی خزمەت بەو بیری خاو مەکە

پـ: بەڵێ بایز گیان من خۆم ناناسم

هەر بۆیە هێندە ڕووت و کەساسم

ئەگەر وەک مەردم خۆم بناسیبا

ناشێ ئەو ڕۆژەم بەچاو بدیبا
بـ: پیرۆت خەم مەخۆ دنیا وە دەورە
ڕۆژمان دەرئەچێ لەبن ئەم هەورە
پـ: ئا: وەخوا ئەگەر یەک بین من و تۆ
کوێخا ئەبێتە ڕاهێڵی بێ پۆ

***

ئەم دەمەتەقەیەشم کە لەسەر عەبدولکەریم گوتووە لە ژمارە (٤)ی کوردستان لە بەغدا چاپ کراوە:

دەمەتەقەی بایز و باپیر

بـ: مام پیرۆت سڵاو
پـ: ئای وەحەلێکم
بـ: چۆنی؟ لە چیدای؟
پـ: بە خوا نارێکم
بـ: نارێکیت لە چی؟
پـ: ئەپرسی لە من؟
بووم وە پەند لەناو گشت دۆست و دوژمن
بـ: ئێژن تۆ و گورزە تێکەڵ بوونە سەو!
پـ: بەڵێ جا ئێستا ئەو بازە و من کەو
وەگیان تۆ هەست و نیستی خۆم دایە
بـ: جا گوایە هێشتا بەرچاوی نایە!
پـ: چاو و ماوی چی! من خەتا بارم
وای بەسەر هێنام لە ژین بێزارم
لە ڕەمەزانام ساڵێ دوازدە مانگ

نەمزانیوە چین پارشێو و بەربانگ
ئەو نانم ئەخوا، من سوێند بەسەری
ئەو زێڕ ئەکێشێ من کوێرەوەری
بۆ خۆی تێر گۆشتە لە ئاژاڵی من
گز و فت ئەدا وە منالّی من
کاسە دراوسێ ئەدا بەم و بەو
ئێمەش چەورایی ناوینین بە خەو
بــ: جا بۆ خەوتان هەس وەشەو لە برسان؟
پــ: نە بەخوا، وەڕۆژ ئەتووین لە ترسان
بــ: دەک پیرۆز نەوێ، ئەشتان ترسێنێ؟
پــ: ترساندن و بەس؟ گیانمان دەردێنێ
هیوام کەچەڵ بوو، وەملی وردم
سەری هەڵماڵی و زراوی بردم؟
خۆم کۆڵەوار کرد بۆ دەنگی دەهۆڵ
کێ بەزەی دادێ وەپیاوی کلۆڵ
وە قورحانەکەی سەید سادق سوێنم
دەردم سەربارە و بەرباری جوێنم
بــ: پیرۆت نەتبیستووە بۆ دەستەوستان
بەهرەیەک نادا گەرمێن و کوێستان
کێ ددانی بێ خواردنی ئەوێ
پــ: ئا، وەخوا، بایز دەردت لێم کەوێ
گەر ڕەمەزانە و گەر شەشەکانە
بەشم هەرژەم و دوو تیکە نانە

***

بەغدا، خاکەلێوەی ١٩٦١- خاوەنی ڕۆژنامەیەکی بەغدایی بە ناوی (الثورة) بە ئاشکرا داوای توانەوەی گەلی کوردی کرد لە ناو گەلی عەرەبا، ئەم دەمەتەقەیەم لەسەر ئەو کابرایە نووسیوە، لە ژمارە (٥)ی ڕۆژنامەی کوردستانا چاپ کراوە:

دەمەتەقەی بایز و پیرۆت

بـ: مام پیرۆت چۆنی؟
پـ: بایز چە بێژم؟
بەخوا ئەم بەینە سەرسام و گێژم
بـ: چیتە؟ سەرماتە، بارانە، هەورە؟
پـ: کوڕە نا، لە داخ ڕۆژنامەی سەورە
ئێژێ گەلی کورد ئەتاوێنمەوە
ناوی لە دەفتەر ئەکوژێنمەوە
ئەبێ قویتیان دەم کورد و چیاکانی
خۆمیان لێ بکەمە گەماڵی سانی
بـ: چی، چی؟ ئا، پیرۆت بۆمی بڵێوە
پێم ناڵێی کێیە ئەم سەگباب خێوە!
هەی باوکی لە گۆڕ نەحاوێتەوە
کورد مۆمی نوشتەس بتاوێتەوە؟
بۆ من دۆلارم بخرێمە باخەڵ
شێر چۆن ئەچێتە ناو ورگی چەقەڵ؟
ئەمە کەی کوردگەل بوونە پەقلاوە
کەر لە کوێ و کوندە لە کوێ دڕاوە؟
پـ: بایز ئەی چییە ئەم قویلەقویلە
بـ: پیرۆت وەگیان تۆ گشتی بۆ پویلە
ئینگلیزمان دەرکرد وەچەپڵە و فیتە
لە دەستی دەرچوو ئەم حەمکە پیتە

هەر خەون ئەبینێ بێتەوە ناومان
ببێ وەلەکە لە بانی چاومان
لات بە کرێ ئەگرێ شەڕ بنێتەوە
خۆی هەلێک دەس خا و بگەڕێتەوە
پـ: ئێستا نەترسم؟
بـ: ترسی چی پیرۆت؟
گەل قوتدانی چی؟ هەر بەبیری خۆت
هێتلەری باوکی ئەم ڕۆژنامەیە
کوا! کێ ئەزانێ گۆڕی کامەیە؟
هەزار پالەوی و سەد گەماڵ مردن
بەکەس قویت نەچوین کوردت هەر کوردن
پـ: بەڵێ ڕاست ئێژی، خوا نەت باتەوە
گا، لە جێیە تر ئاو ئەخواتەوە
باوکم لێم مەگرە سەیرە ئەم دەورە
ترسام وەک خورما قویتم دا سەورە

***

بەغدا، بانەمەڕی ١٩٦١- بۆ بیرەوەریی شەهید کرانی شێخ سەعیدی پیران ئاهەنگێک لە بارەگای خەبات لە بەغدا گێڕدرا ئەم شیعرەم بەو هۆیەوە خوێندەوە:

ئافەرین بۆ گیانبازان

پێ و چەک زرمـــەیانە و خـــرمـــە
کـــۆ بوون کـــۆمـــەڵێ جـــەندرمـــە
ڕق لـە دڵ و نـێــــــــــزە بـەدەست
لە ناو گـــۆڕاییـــەک ریزیان بەست

دیاربەکـــر خـــەمگین و مـــاتە
چـاوەنـۆڕی کـــــارەســـــاتـە
لـە شـــــەوێکدا لـە ئاقـــــارێک
هەڵـخــــرا چەنـد پەت و دارێک
شـێخ سـەعـیـدی پیـرانی پیـر
لەگـــەڵ چەند لاوی مـــەرد و ژیر
بوونە قــوربانی کــوردســتــان
بوونە ڕووگــەی کـوردپەرســتــان
ئەنقـــەرە ئەمــرێکی دەرکــرد
شـێخ کـوژرا، کـوردسـتـانیش مـرد
بەڵام مــێــژووی ژیری بیــر ورد
گـــەمـــەی بەو قـــسـانە دەکـرد
بە خـەتێکی سـووری وەک خـوێن
نـووسی لە دیـاری تـرین شـــوێن
ئـەوانـە نـامــــــرن و زیـنـدوون
هەزار قـــات دێنەوە کــــە چوون
مــــەرگ هەر بـۆ گـــەل خـــۆرانە
نـەفـــــرین بـۆ خـــــاوەن زۆرانە
ســەد ئافــەرین بۆ گــیـانبـازان
بۆ گـــیـــــانی ئازادیخــــوازان
شـێخ سـەعـیـد هەرگـیـز نامـرێ
نـاوی بـا دنـیــــا داگـــــرێ
خـــوێنی کـــوردان کـــە ڕژاوە
نـاوی تـورکـی پـێ کـــــــوژاوە

هەر دڵۆپێکی ئەو خـــــــوێنە
بۆ تۆڵەســــــــــاندن هەوێنە
تا لە کـــــوردســـــتــــانە ترکێ
خـــوێنی کـــوردان دانامــــرکێ
تۆڵەی شـــەهیـــدان دەســــتـــێنین
پەڕی مـــــێــــــژوو دەڕەنگێنین

***

بەغدا، پایزی ١٩٦١: ساڵی ١٩٦١ شۆڕشی پیرۆزی کوردستان دەستی پێ کرد، بەپێی توانا منیش بەپەخشان و شیعر بەشێکم تێ خستووە. هەرچەندە هێندێک لەو شیعرانەم نەشخوێندراونەوە! ئەم سروودەم لە سەرەتای شۆڕشدا بۆ شاگردانی مەدرەسە نووسی:

سروود بۆ قوتابیان

من ڕۆڵەی کوردم، بۆ نیشــتـمـانم
ســەرم دائەنێم، ئەبەخــشم گــیانم
لە ڕێی شـــۆڕشـــا خـــوێنم ئەڕژێنم
ئـاڵای ئـازادیـی پـێ دەڕەنـگـێـنـم
زۆر شـەرمـە بۆ من کـورد ئازاد نەبێ
گــەلم وەک گــەلان دڵی شـــاد نەبێ

***

خـــوێنی مـــامم بوو لە ئاگـــری ڕژا
خوشکەکەم مێشکی لە دەرسیم پژا
باپیـرم لە چیـای شـیـرین نێژراوە
لە کن مــــهـــاباد باوکم کــوژراوە
برام لە بەغـــــدا بە داردا کـــــرا

زۆر مـــاڵە خـــزمم بەر بۆمـــبـــا درا
***
گـەلێک پێـویسـتـە زانست و خـوێندن
بۆ سـەربەخـۆیی، بۆ تۆڵەسـەندن
گەل خـوێندەوار بێ قەت ژێر ناکەوێ
لە ڕاست بێـگانە سـەری نانەوێ
چینی تازەی کـورد بە خـوێندەواری
بەرز ئەکـاتەوە ئاڵای ڕزگـاری
ئێـمـە چینی خـوێندەوارین
پێـشـڕەوی ڕێگەی ڕزگـارین
ڕەمـزی کـار و نەوەسـتـانین
فـیـداکـاری کـوردسـتـانین*
***

بەغدا، بەهاری ١٩٦٢- ئەم سروودەشم هەر لەسەرەتای شۆڕشا بۆ پێشمەرگە گوتووە، بەڵام نەخوێندرایەوە:

سروودێک بۆ پێشمەرگە

کوردستان

کوردستان......
نیـشـتـمـانی کـورد، گـەلێک پیـرۆزی، سـوێندت پێ ئەخـۆم
بۆ سـەربەخـۆییت، بە گـیـان و بە مـاڵ، بەقـوربانی تۆم
*لەڕێگەی ڕزگارکردنت بەرەو خۆشی پێش بردنت ڕووبەڕووم لەگەڵ دوژمنت
کوردستان......

* ئەم دوو بەیتەی دوواییی سەربەندی هەرسێک بەندەکانە.
* سەربەندی هەرسێک بەندەکانە.

هەرتۆی مەبەستم، تۆی خۆشەویستم، تۆی بیر و هەستم
چی دێ لە دەستم، هەرگیز ناوەستم، وڵات پەرستم
کوردستان......
زۆر لاوی ئازات، لە کۆڕی خەبات، خوێنی خۆیان ڕشت
زۆر شێخ و پیران، لە زانا و ژیران، خۆیان دا بەکوشت
کوردستان......
بۆتان، شەمزینان، چیای شیرن، پیران، ئاگری داغ، ساسۆن
دەربەند، شارەزوور، مهابادی سوور، ڕووگەی نەوی تۆن
کوردستان......
دڵ چاک و پاکین، ئازا و بێ باکین، ڕۆڵەی ئەوانین
بە دڵ داخوازی، سەربەخۆیی تۆ، و تۆڵەی ئەوانین
کوردستان......
بڕیارمان وایە، یان ئازاد ژیان، یان ئازا مردن
بەسەرچوو ئەم دەم، لە ڕووی بێگانا ،ن سەرنەوی کردن

***

کۆیە، نەورۆزی ١٩٦٣- نەورۆزی ساڵی ١٩٦٣ کۆبوونەوەی سەرانی شۆڕش لە شاری کۆیە بوو، لە ئاهەنگی جێژنی نەورۆزدا ئەم شیعرەم خوێندەوە:

کاوەی مەزن

جێژنی سەرساڵ کە نەورۆزە
زۆر لە ناو کوردا پیرۆزە
جێژنی کۆنە و بۆمان ماوە
بۆی دارژتین کوتکی کاوە

مێشک خۆری کوردی مراند
ئاڵای لەسەر گۆڕی چەقاند
ئاڵای کاوەی کورد هەڵ کرا
ئەو ڕۆژە بە نوێ نێو نرا

***

هەزاران ساڵ تێ پەڕیوە
کوردیش نەورۆزی زۆر دیوە
هەر کاتێ خاکی کوردستان
ڕزگار دەبوو لە چنگ زستان
پۆلوو دەکەوتن یەک و دوو
مۆژدەی شەماڵی پێوە بوو
بای وادە لە دەشت و کاوان
بەفر و سەهۆڵی دەتاوان
دەیگرماند هەوری بەهاری
بە لێزمە باران دەباری
پووش و لیتەی ڕادەماڵی
کۆنە بەرگی دادەماڵی
دەشت و دەر دەبوو سەوزە پۆش
پڕ گوڵی خۆش ڕەنگ و بۆن خۆش
کیژ و کوڕ دەردەچوونە چۆڵ
بۆ سەمای بە زوڕنا و دەهۆڵ

***

بەڵام ئەوا یەک دوو ساڵە

بێ جەژن و ژیانمان تاڵە
نەورۆزمان وای خۆ گۆڕیبوو
قەت کەس شتی وای نەدیبوو
عەرەب حەزیای خواردنمان بوو
داواکاری مردنمان بوو
لەسەر خاکی کوردەواری
ڕەش و پاپەتی داباری
دەس کرا بە خوێن ڕژتنمان
بە منداڵ و ژن کوشتنمان
خەڵات بوون شەق و دار و مست
ساوایان دەئاگر دەخست
قیژە و هاواری کیژە کورد
بێ نامووس، نامووسیان دەبرد
ئاغا و ڕیش سپی و مەلامان
کێی زۆر بەنرخن لە لامان
دەست بەند لە دەست و دەم بەخوێن
دەدرانە بەر پلار و جوێن
فڕۆکەی مێگ و ئەلیوشن
هەژدیهان خوێن هەڵ دەلووشن
گرمەیان لە هەوران زۆرتر
لە هەموو وەحشان پیاوخۆرتر
بۆمبای ناپاڵمیان دەباراند
گیانیان لە لەشمان دەتاراند

دیاریـیـــەک بوون لـە کـــرێکاران
بـۆ مـــــاڵ و مـــــەزرای هـەژاران
چەک، چەکی ئاشـــتی خـــوازی بوو
لە کـــوشتن بێ جــیـــاوازی بوو
بەرتۆپی پێنج پێنج و شــەســتــیــر
دەدرا ســـــاوا و جـــوان و پیـــر
هـــەوری چــڵـــکـــنــــی زۆرداری
بـەتـاو مـــــــەرگی لـێ دەبـاری
زۆر ئیـــقلیم گـــیـــربوو لەو ناوە
خـــوا کـــردی و ڕاپەڕی کـــاوە
* * *
کـــــاوەی مـــــەزنمان بـارزانـی
کــاوەی پێـــشـــوو بە قـــوربانی
بـــزووت بـــای وادەی ئـــاواتمـــان
گـــــەرم بوو کـــوڕی خـــــەباتمان
پێــشـــمـــەرگــە خـــاوەن ســەردارە
ژیـن لـە دوژمـن ژەهـری مـــــــارە
ســـەتیـــان هەڵدێن لەبەر کـــوردێ
وەک دەڵێن «ســـەد قـــەل و بەردێ»
جـــــاش کلـکی لـێ بـوو بە ئـاڵا
ســـم و یـــاڵـــی لـــێـک دەهـــاڵا
عــــارەب کـــــەوتە یومە و ڕۆڕۆ*

* یومە بە عارەبی یانی هەی دایە.

کاکە مەمکوژە و چەک بۆ تۆ
با هەر بێن مێگ و ئەلیوشن
بۆ لاوی بارزانی پووشن
بە گۆپاڵ ڕەشاش دەستێنن
بە بەرد زرێپۆش دەشکێنن
کوڕگەل چەک وەگوێزن بەکۆ
کەلاشینکۆ و خرۆشینکۆ
تا سەردارمان بارزانییە
ترسێک لە ئارادا نییە

***

لە هەژارت کەوێ کاکە
باپێت بنازێ ئەم خاکە
ئابڕووی کوردت کڕییەوە
دەستی زۆردارت بڕیەوە
ناوی مەش بەهۆی خۆتەوە
لە دنیا بەرز بۆتەوە
هێزی دەست و تفەنگی تۆ
هەیبەت و زەبروزەنگی تۆ
پاپەتی لە ترسان مردن
جەهەندەمی لێ پڕ کردن
جێفڕکی لە جاشان بڕی
نامووس فرۆش مەرگیان کڕی

***

لەو جێی بە بۆمبا سوتاون

کـــــەلاکـــــە دوژمـن نێـــــژراون
لاشی دوژمنی کـــوردســـــتـــــان
پەیێن بۆ ناو باغ و بێـــســـتـــان
شـــینکە باشـــتـــر ســـەر دەردێنێ
زەوی باشـــتـــــر گـــــوڵ دەروێنێ
وا بۆت نیـــــزیک کـــردین بەهار
دەســـــتم دامـــێنت هەزار جـــار
هەورازێکمـــــان لەبەر مـــــاوە
لەو دیو خـــۆشی و تاو و ســـاوە
پێـــشـــمـــان کـەوە لەو رێبـــازەش
وەســـەرمـــان خـــە لەم هەورازەش
تا کـــورد ژێر چەپۆکـــە مـــابێ
ئـاســـــــــودەیی بـۆ تـۆ نـابێ
هەمـــــوو کـــورد چاوی لە تۆیە
هەر تۆی هەبێ ســـــەربەخـــــۆیە
دەرمـــــــــان بێنە لە هەژاری
بمان خـــە ســـەر رێی رزگـــاری

***

کۆیە، ١٩٦٣/٣/٢٧- سرووودێکە بۆ شۆڕشم نووسیوە، بەڵام داخەکەم لە دەمی خۆم و قەڵەمەکەم دووورتر نەڕۆیشت:

بۆ پێشەوە بارزانی

ئـەگـــــەر دنیـــــا مـــــژ و تەم و تاریکە
ئەگـــەر رێگا کـــەند و کـــڵـــۆ و باریکە

ئەگەر شەوە و گرمەی هەور و بارانە
ئەگەر بەفرە و شڵێوەیە و تۆفانە
ئەگەر گێژە و کڕێوەیە و بۆرانە
ئەگەر لە هەرجێدا چەتە و گۆرانە
تۆ شارەزا و ڕێ نیشاندەری لاوانی
بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی
ئەگەر هەوار نشێوە یان هەورازە
ئەگەر لەهی و لافاوی بێ پێ بازە
ئەگەر چەق و لوور و مڕەی دەعبایە
هەموو دەر و دۆڵێک پڕی حەزیایە
ئەگەر لە هەر بن بەردێ نەعرەی دێوە
هەر پنچکێک پڕی لە جند و خێوە
باکمان نییە هێز و گوڕی دڵمانی
بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی
ئەگەر دوژمن پڕا و پڕی دنیا بێ
شەپۆڵ بداتەوە، وەکو دەریا بێ
چەکی دەسی لە ئێمە زۆر زۆرتر بێ
لە گش دڕندە، وەحش و پیاو خۆرتر بێ
خۆیان لە ناو زرێپۆشان وەشارن
بۆمبا لەبن فڕۆکەیان دابارن
لە کوردستان تۆمان هەبی بەسمانی
بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی
با کۆخ و لادێ و شارەکان خاپوورکەن

با گوللە تۆپ لاشان لە خوێنا سوورکەن
خوێنمان لەڕێی ئەم نیشتمانە بڕژێ
مێشکی ژن و کوڕ و کیژانمان بپژێ
لانک و منداڵ بە ئاگرێ بسووژن
با وێران کەن، ببڕن، ببەن، بکوژن
لە دواتەوەین باب و برا و کەسمانی
بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی
کوردین کوڕی چیا نەبەرد و شێرین
بە کوشتنی داگیرکەرانمان فێرین
لە دوژمنان تۆڵە و هەقمان دەستێنین
سەدقات سەران دەبڕین، زگان دەدڕێنین
ئەو ڕۆژی کورد دەکرا بە دیل ئەو ڕۆیی
یان مردن و یان ژین بە سەربەخۆیی
دوژمن کوژی کورد پەروەری ڕێزانی
بۆ پێشەوە پێشمان کەوە بارزانی

***

چیای براندۆست، سوورچی، ۱۹٦۳/٥/۱٥- حزبی پارتی بڕیاری وابوو کە هەرگیز لە داوای حوکمی زاتی (ئۆتۆنۆمی) نەیەتە خوار، جەلال تاڵەبانی دەیگوت من پارێزەرم قانون ئەزانم، لامەرکەزیش هەرمانای ئۆتۆنۆمییە، من لام وابو فێڵێکە لە کورد ئەکرێ، دەستیشم نەدەڕۆیی قبوڵی نەکەم. بەو شیعرانەم گاڵتەم بە لامەرکەزی کردووە:

لامەرکەزی

یار وەکو مانگی لەسەر کەل هاتە دەر لامەرکەزی
زوڵف و کاکۆڵی وەکو میشکی تەتەر لامەرکەزی

چاوی مەستی هۆش و هەستی زۆر بە تەڕدەستی ڕفاند
کولمی ئاڵی خوێنمی کردە هەدەر لامەرکەزی
من گوتم دەمرم لە دووریت کەی بە وەسڵت شاد ئەبم؟
پێکەنی و فەرمووی هەژار خاکت بەسەر لامەرکەزی
من گوتم کوردم شتێکی وا بفەرموو تێت بگەم
ئەو گوتی: نایزانێ غەیری پارێزەر لامەرکەزی
من گوتم: وا دیارە ماچ و دەس لە گەردن کردنە
نا، گوتی: دەردی گرانە بۆ جگەر لامەرکەزی
من گوتم: جوێنیش بدەی پێم وایە هەر خۆشت ئەوێم
تووڕە بوو فەرمووی: دەڵێی هاتویە سەر لامەرکەزی
من گوتم: جارێک تەماشام کە بە گۆشەی چاوەکەت
پێی گوتم: بۆ دەربەدەر سەرفی نەزەر لامەرکەزی

***

چیای برادۆست، سوورچی، ١٩٦٣/٥/١٦- وەفدێکی شۆڕش بە سەرۆکایەتیی جەلال تاڵەبانی لە زەمانی بەعسییاندا چووبوونە بەغدا و لەوێشەوە، جەلال لەگەڵ چەند کەسێکا چووبووە قاهیرە، من کە باوەڕم وابوو، ئەو سەفەرە زۆر بێهودەیە ئەم شیعرەم لەسەر نەزمەکەی پیرەمێرد (وەفدی کوردستان وەتەن فرۆشان) نووسی، بەڵام نەمتوانی بڵاوی کەمەوە:

وەفدی کوردستان

وەفدی کوردستان مەست و بێهۆشان
دەم و پل هەڵەی بە دڵ نەخۆشان
لە دووی چ وێڵن! بۆ وا چەوێڵن!
تاکەی سەربەرد و ڕەقەن دەکێڵن!
قاهیرە و بەغدا چ دادێک دەدەن

له دەرگـــای دوژمـن دەرۆزەی دەکـــەن!
مـــاف دەســـێندرێ هەرگـــیــز نەدراوە
ملتـــان دەشکـێنـێ ئەم خـــاوە خـــاوە
خـــوێنی هەزاران کـــوردی پیـــر و لاو
ژنی شـــــو نەمـــــاو، منـاڵی بێ بـاو
لێـــرە بێ تۆڵە و بێ بەش مـــانەوە
ئێـــوەش گـــەڕ ئەخـــۆن بە شـــارانەوە!
ئارەق و خـــــوێـنی ڕووت و هەژاران
دەدەن بـە بـادە بـۆ کــــــۆڕی یـاران!
ڕێوی پێـشـەنگی جـەلەی وشـتـربێ
ســـەیرە و ســـەمـــەرە بـار بگـاتە جێ
دەک ڕەنجـــەڕۆ بن، ڕەنجـــو بەبا دا
ڕووزەردن لەبـەر قـــــاپی خـــــودادا
بۆ پارە و کـــورسی ئێـــمـــە دەفـــرۆشن
شـــیـــرتـان بـۆ نادا نێـــران دەدۆشن
خوێنی مـیـرخان و مەحمـوود کاوانی
نەفــــرین دەنێــــرن بـۆ تاڵەبـانی
خـــــوایـە چارەیەک زۆر چارەڕەشین
زلمـــان زاڵـــمـــن بـۆیـــە بـــێ بـــەشـــین
***
بـارزانی هـاوار جـــێی هومـــێـــدانی
لەو دەردی گـــران هەر تۆ دەرمـــانی
فـێـڵـبـازی خـۆمـان لێـمـان بوونە کـەو

دەمان هاوێنە داوی ئەم و ئەو
بازی سەرچیا فڕەی شابالێک
گوڕێک، هەڵمەتێک خاین ڕامالێک
بابی هەتیوان مەوەستە هەستە
بۆ ڕزگار کردن ودمت بەدەستە
وەپێشمان کەوە با سەربەخۆ بین
وێرانەمالین ئەگەر بێ تۆ بین

***

چیای براندۆست، سوورچی، ١٩٦٣/٥/١٧- لەسەر زمانی جاشە کوردەکانەوە ئەم سروودەم نووسیوە:

سروودی جاش

جاشین کوڕی کەرانین
جاشەکەری گوێ پانین
عاش عاش عاش
جاش جاش جاش*
ئێمە وەتەن فرۆشین
مردووی پارە و قرۆشین
داردەستی داگیرکەرین
کەیف ساز و سەرخۆشین
نۆکەرین بۆ بێگانە
بە دڵ بۆی تێ دەکۆشین

* * *

* سەربەندی بەندەکانە.

هەر کەس وەتەن پەرستە
زۆر لەلای ئێمە پەستە
نیشتمان و نامووس چین!
بەستەی دینار مەبەستە
برای خۆمان ئەکوژین
گەر تۆزێک خاوەن هەستە

* * *

بادابارن تف و جوێن
لە هاو ڕەگەز و هاوخوێن
گوێ نادەینە شتی وا
نامووس، خوا و شەرەف لەکوێن!
لە پیاوەتی تێ ناگەین
لە بابەت پارە بدوێن

* * *

نامەردی خاوەن پارە
لامان ئاغا و سەردارە
هەر کورتانمان تازە بێ
کۆڵمان ئامادەی بارە
جاشین با گەورە ببین
شەشدانگ ئەبین ئەمجارە

* * *

ئەشکەوتی چیای براندۆست، سوورچی، ١٩٦٣/٦/٣- حکوومەتی عێراق بە جاشە کوردەکانی خۆی ئەگوت چەتە یان مەوالی. بەعسییەکان ناویان لێ نان فورسان، فورسان یانی: سواران. منیش بەو هۆیەوە ئەمەم نووسیوە:

جاش تووڕەن

لە بەغداوە هات خەبەر
بۆ جسناتی جاشەکەر
مزگێنی، نەما ترسان
ناومان لێ ناون فورسان
لە هەولێر و لە مووسڵ
جاش کۆوەبوون هەموو سڵ
تاجی زل و سم خڕن
نارەزایی دەربڕن
گوێ قوت لەسەر سم بۆ شەڕ
بەجیفرک و زەڕەزەڕ
بۆ بەغدا دایان لە تێل
بۆ خزمەت خواجە میشێل
میشێل عەفلەقی دیان
پێغەمبەری بەعسیان
گوتیان ئەی فەلەی مەزن
فەرمایشتت ناحەزن
فورسان بەسوار دەبێژن
مەفەرموو جاشن، گێژن
کێ بیستی جاش و سواری!

بەسیەتی فێڵ و خواری
شیری کەرمان مشتووە
برای خۆمان کوشتووە
ئێمە جاشین کوڕی کەر
بۆ پارەدەر بارەبەر
جاشی کەریم قاسم بووین
بۆ ئەو لە ناڵ و سم بووین
تۆپی ئەو بابی چاکمان
تۆ خۆت بکە بە داکمان
جاشی خۆتین ئەم هەلە
جاش قاسم نا ، جاش فەلە
گەر ناومان لێ بگۆڕی
بۆمە شەرمە و گوێ شۆڕی
جاش بەگزادە و شێخی پیر
بە فورسان دەبن دڵگیر
فەلە گیان، تۆ سڵێوە
بانگمان مەکەن بەو نێوە
فورسان مورسان نە باشە
ناوی پیرۆزمان جاشە
هەر بەربار و گوێ لەقین
جاشی میشێل عەفلەقین

* * *

لە سەردەمی هێرشە نامەردانەکەی بەعسییان، ئێرانی و تورکیش زۆر بە دڵ یاریدەی عێراقیان ئەکرد بۆ نەهێشتنی شۆڕشەکەمان و قەڵاچۆ تێ خستنمان. منیش وەک لێم ڕوونە و هەمیشەش باوەڕم وا بووە گەلی کورد بە کەس لەناو ناچێ و کوردستانیش هەتا سەر لە ورگی کەسدا نامێنێتەوە. بەم شیعرانە باسی هێندێک ڕابردووی خۆم و باوەڕی و داخوازی دڵم بۆ دوا ڕۆژ کردووە:

بەرەو موکوریان

شـــــەوە تـاریـکە کش و مــــــاتـە زەوی
کــەوتە خــەو کــێــوی، کــەوی، دارودەوی
تـووتـەک و گـــۆیـن و کـــونـد وشـــیــــارن
ڕۆژ وچـانـیــــــانـە بـە شــــەو پـڕکـــــارن
لەو هەمـــــوو جـــانـەوەرەی وەردەکـــــەوێ
نــازەنــیــنــیــش هــەیــە لای لایــێـی دەوێ
شـنـەبـای وردە گــــــــــوڵاو ئـەپـژێـنـێ
پـێـی ســــپــــێــــراوە گــــەڵا ڕاژێـنـێ
خـــوڕخـــوڕی ئاو لە بەفـــری ســـەرکـــەل
خـــۆش هەوای تێکەڵە زەنـگی ســـەر کـــەل
ســـــەگ بەدەم پـرخــــەوە دەم دەم دەمــــڕێ
لـەخـــــــەوا دیـوبـە گــــــورگ بەرخ ئـەدڕێ
بـۆق لەســـــەر نوێنی قـــوڕین قـــیـــڕەی دێ
ســیــــســـرە ژێ تاری شـــڕە و ســـیـــڕەی دێ
جـــار و بارەش کـــەڵەشـــێـــر ئەخـــوێنێ
بانگ لە ئەســـتـــێــرە ئەکـــا بـیـــدوێنێ
ئـاگـــــری شــــــوان ئـەگـــــڕێ لـەو دوورە
بـووکـی خـــێـــوی شــــەوە، تارای ســــوورە
گــــەشن ئەســـتـــێـــرە چ بەرزن، چ نـەوین

گشتی پێت وایە ئەویندارى زەوین
زۆر بەپارێزەوە هەست ڕادەگرن
بە هومێدێکەوە چاو دادەگرن

* * *

مانگ ئەوا تازە لە ئاسۆ دەردێ
کۆمەڵێ هەورە سپیلکەی بەردێ
وەک منالّی کزی باب ئاوارە
چاوەڕێ بوون وەگەڕێ دووبارە
وا ڕەوی مژ لەبەر ئەو پێوارە
گەش و ڕوون بوونەوە بەو دیدارە
بەلەز و هەڵپە هەموو زۆر بەدەون
هێندێ پێشڕەون و بڕێ دوا ئەکەون
گش بەرەو پیری ئەچن زووی بگەنێ
مانگ لە خۆشییان دەگری و پێش دەکەنێ
دیمەنی ڕوون و جگەر سووتاوە
ئاگری دووری بە تین و تاوە
یەک یەکی گرتنە هامێز ڕووخۆش
هەورییە هەور و لە ڕوویا ڕووپۆش
پاش گەلێ ماچ و لە باوەش کردن
تیشکی زیوینی لەسەر بەش کردن
چاک و خۆشیی لەگەڵ ئەستێران کرد
کەوتە خۆ و بووکی زەمینی جوان کرد

ئاوی کانیاوێ کە وێنە نوێنە
دڵی خۆی داوەتێ دڵ بزوێنە

* * *

شەوەکی و بولبولە ئەچریکێنێ
تا بەلاوک دڵی گوڵ بستێنێ
دە ئەتۆش هەستە خەیاڵی خاوم
من ئەگەر تۆم نەبێ زۆر داماوم!
لەم هەژارخانەیە بمهێنە دەرێ
بمبە دەشت و دەرێ بمگێڕە سەرێ
دەست و بردێ شنەبام بۆ زین کە
جێم دەگەڵ خۆت لە هەیڤ دابین کە
سەیری خاکی موکوریم دێ بە دڵا
تا نەچووین خۆم و دڵ و تۆش بە گڵا
سەرێ هەڵبێنمەوە لەو مەڵبەندە
گەرچی لەش دوورە لەوێ دڵ بەندە

لاجان

دەشتی لاجانە بەهەشتی پێشووم
هونەرم گەر هەبێ، لەو ڕا تێشووم
ئێرە بوو لانکی یەکەم دڵداریم
لێرە هەڵ بوو سەرەتای خەمباریم
چاوی کارمامزێ خستمیە کەمەند
نازی پێ دام و دڵ و هۆشمی سەند
هێندە فرمێسکە لەوێ ڕشتوومە

هێندێ لەو ڕازە لەوێ ناشتوومە
بێتە دەر، گوڵە لە خوێناو، پڕ خوێ
بێتەبەر دڕک و گوڵی لێ دەڕوێ!
چاوی من بوو بە درێژیی شەوگار
ملەبارانی دەگەڵ هەوری بەهار
ڕادەمان دیدەکەم و ئەستێرە
کامی زۆرتر بەخەوی کەم فێرە
من و پەروانە دەمان کردە گرەو
کێ لە سووتان بە گڕە؟ من یا ئەو
گڕ و یار کێیە لە کێ جوان چاکتر
شۆقی یار دەردەکەوت ڕووناکتر
ژینی شادیم لە ژوانگەی نێژرا
بە بژانگم گڵەکەی دابێژرا
بۆ بزەی لێو تەمەنی لاوم کوشت
بۆ ڕوانین، زووخاوی چاوم ڕشت
نرخی ماچێکی دڵ و دینم دا
ئەمە چەرخی بە هەموو ژینم دا
گەر چی نازدار و هەژار ڕێک نەدەهات
مەخمەر و کۆنە دەوار لێک نەدەهات
ئەوی من پێم گەیی دیسان زۆرە
بەخششی دەستی ئەوین سەد جۆرە
تووشی دەردی دڵی دڵداران بووم
شیاوی ناو کۆمەڵی خەمباران بووم
چاوی هەرسوورم و ڕەنگی زەردم

دڵی وا گەرم و هەناسەی سەردم
بیری سەرشێت و سەری شێواوم
چم نەبوو، پاکی ئەوین پێی داوم
گەنج و سامانی هەژاریم کە هەیە
سوودی سەودای سەری ئەو سەردەمەیە
شەوەکەی کورتە دەبا واز بێنین
دڵی هار چی دی نەهارووژێنین

ماسوو*

ماسوو، ئەو کێوە هەوارگەی دڵ بوو
جوانێ لەو نێوە گوڵی سەرچڵ بوو
لێک دەهاڵاین دەسمل شەوگاران
ئەو بەناز، من بە نزای دڵداران

قازیاوێ*

چۆمی قازیاوێ لە خێڵی خاڵان
شڵەژاندوومی دەگەڵ منداڵان
خانووە ڕەمڵینە لەلام خۆش بوو بەڵام
لێم دەڕووخایەوە، ئێستەش هەروام

پردی سوور*

پردی سوور، ئاخۆ لە بیرت ماوم
بە نەمامی لە دەراوت ڕواوم!

---

* ماسوو: گوندێکە لەنێوان لاجان و سابڵاغ، هەژار منداڵیی خۆی زۆر لەوێ بەسەر بردووە.
* قازیاوێ: گوندێکە نزیک سابڵاغ هەژار زۆر منداڵ بووە لە هەواریماڵە خاڵانی کە لەسەر چەمی ئەو گوندە هەڵیان داوە ماوەیەک ڕای بوواردووە.
* پردی سوور: پردێکی مهابادە گۆیا ئێرانی سەددی لێ دروست دەکەن.

سـەردەمێک ڕێڕەوی دڵداران بووی
سەر لە ئێوارە مەکۆی یاران بووی
هەینوان جەژنە بوو دەوروبەری تۆ
بەزم و خۆشی بوو لە سایەی سەری تۆ
بەند و بەستێ هەیە بتبزوێنێ*
بشکێ ئەو دەستە دڵت دەشکێنێ

ئەوبەری گرد

گرە بەردێ هەیە لەوبەر گردە
ڕوو بە کوردایەتی بۆ من پردە
دوور لە چاوی چەتە، کوردیم دێنا
لێرە دەم خوێندەوە خۆم ڕاهێنا

باغی مکایل*

پێم بڵێ باغی مکایل، چۆنی؟
هەر وەکو پێشوو بە ڕەنگ و بۆنی؟
دیمەنی سەوزەگیا و دارانت
چۆنە؟ چۆن ماوی دەگەڵ یارانت؟
ئێستەکەش بۆ گەپ و بەزم و ئاهەنگ
دێنە لات کیژ و کوڕی شۆخ و شەنگ؟
لاوی دڵبەند و بەدڵ دڵتەڕ و ساز
کیژی پشتێن شل و چاوباز و بەناز

* بەند و بەست: گزیبە و سەددیشە.
* باغی مکایل: هاوینان جێگە بەزم و داوەتە.

دڵ و لێو چەسپی یەک و دەس لەملن؟
دێنە باوەشت و بە سەرتا ئەتلن؟
دیارە لێت ڕەشبەڵەکی لەش سپیان
دێتە گوێت ماچ و چپەی ئۆخەی و گیان؟
بۆت دەڵێ «ماملێ» ڕۆژان و شەوان*
هەروەها زۆرە لە گۆمت مەلەوان؟
یان قوڵەی شینی تولەی تارانی
دای گەمارۆت و نەوەک جارانی
باغی ئەوبەر بە بەر و فێنکی دڵن
یان لە بێگانە دژ و دڵ بە کوڵن؟

داری خەزایی*

دارە تووی بەژنی خەزایی ماوی؟
هەر گەش و دڵ تەڕی، یان ژاکاوی؟
بە بەر و سێبەری؟ کێ دێتە سوێت؟
کوردی خۆماڵییە میوانی نوێت؟
چاوەکەی تۆی دەنواند هەرماوە
هەر وەکو چاوی هەتیو پڕ ئاوە؟

گڕاو*

مەڵێ سوێراوە گڕاو جێ نزمە
بۆرە خزمێکی دوچاوی کزمە

---

* مامڵێ: گۆرانیبێژی ناوداری مهاباد محەمەدی مامڵێ.
* خەزایی: کێوێکە لە شیمالی مهاباد، دارەتووێکی لە ناوقەدی هەیە کە لەسەر کانیاوێکە و بۆ سەیران دەچنەسەری.
* گڕاو: سەرچاوەیەکی ئاوی گۆگردییە کە بۆ خرووی پێست خۆی تێدا دەشۆن. ئاوەکە هەر کە لە سەرچاوە جوێ دەبێتەوە دەبێتە بەرد. ئەگەر گوێ لە سەرچاوەکە بگری هاژە هاژی دێ.

بەرد لە خـــۆی کـــۆوە دەکـــا پێم وایە
شـــۆڕشێ گـــەرمی لـە بن ســـەردایە

تاقەدار*

تـاقـــــــە دار هـەر بـژی داری چـاکـی
بـە ڕەگ و دڵ پـتـــــــەوی بـێ بـاکـی
زۆر بە مـــیـــوان و لە کـــەس نـاپرسی
وەکـــــو بێـکەس لـە تـەرەس نـاتـرسی
جـاروبار بێـــژە بە مـــەحـــمـــود کـــانێ*
گـــۆڕە ســـەرباز هەیە ســـمکۆ کـــوانێ؟

شاری مهاباد

دڵـە وا شـــــاری مـــــەهابادە وەرە
کـــابـەتە، ڕووگـــەتە، کـــڕنووشێ بەرە
تۆزێ لەو خـــاکـــە بە ســـەر خـــۆتا کـــە
تـۆزی پـیـــرۆزە لـە دنـیـــا تـاکـــە
تـــۆزی چـــاوی دڵـــی نـــابـــیـــنـــایـــە
لـێـــرە کـل بـۆ کـلـەکـــەی ســـیـنـایـە
لـە چ جێ نـاوی مـــەهـــابـاد بـێـنـی
بـۆ هـەمـــــــوو چـاوێ بـەرز دەنـوێـنـی

شاری ئازایان

هەر هەبی، شـــاری نەبەردی و مـــەردی
جـــوانتـــرین پارچە بەهەشـــتی هەردی

* باغی تاقەدار: دارێکە لەناو گۆڕستانێک لە ڕۆژئاوای مهاباد.
* مەحموود کان: گردێکە لە شیمالی مهاباد، سمایلاغای سمکۆ گەلێک عەسکەری ئێرانی لەو جێگەیە زیندە بەچاڵ کردووە.

ڕەوزە و لانی پڵنگ و شێران
جێی بە خوێن ڕشتنی خوێنمژ فێران
باوەشی گەرمی بداغ سوڵتانی*
لێرەوە تێپەڕی غەوسی سانی*
گیانی خۆی داوە بە تۆ شێخ بابا*
باوی شادی بوو ئەگەر ئەو مابا
لە پەنات ورگی مەلیک زادە دڕا*
ئاگری مەرگی عەجەم لێرە گڕا
گوللە سێ تیری تفەنگی سمکۆ
کەللە سەربازی لە تۆ کردن کۆ
کۆمەڵی ژینەوە، ڕۆڵەی تۆ بوو*
بوونی بۆ ساندنی تۆڵەی تۆ بوو
هەر لە زووڕا بە هەوای لای لایی
پێت نیشان داوە ڕچەی ئازایی
ڕەگ و خوێن، هێزی دڵ و ئەژنۆ بووی

---

* بداغ سوڵتان: ئەمیرێکی بەناوبانگە، سابڵاغ کە گوندێک بووە ئەو کردوویەتە شار. مزگەوتی جومعە دەستکردی ئەوە. سکەی پوولە وردەی لێ داوە کە لە مس بووە و لەسەری نووسراوە (ضرب فی ساوجبلاق).
* غەوسی سانی: شێخ عوبێدوڵاهی شەمزینانە کە لەگەڵ عەجەما شەڕی کردووە و تا نزیک مەراغەی گرتووە.
* شێخ بابا شێخی غەوسابات بووە، سەرەکی کۆمەڵێک بووە کە گفتیان لە ڕووسیای قەیسەری وەرگرتووە ئیستیقلال بدا بە کوردستان و ئەوانیش دژی تورکان شەڕ بکەن. تورکان بەو تۆهمەتە، دەگەڵ حەمە حوسێن خانی سەردار و سەیفەدین خانی سەقزی ئیعدامیان کردووە.
* مەلیک زادە سەرکردەیەکی عەجەم و خزمی شای ئێران بووە و بە لەشکرێکی زۆرەوە هاتووەتە شاری سابڵاغ. لە شەوێکدا سمایلاغا داویە بەسەریدا و قڕیان دە لەشکر خستووە و ورگی سەرکردەیان دڕیوە.
* کۆمەڵی ژک واتا ژیانەوەی کورد لە ساڵی ١٩٤٢ لە سابڵاغ پێک هاتووە.

خـــــــەوپەڕێـن و دنـەدەر هـەر تـۆ بـووی
کـــیـــــژ و لاوانی بە خـــێـــوت کـــردن
کێ دەزانـێ چیـــیـــــە ترسی مـــــردن!
ئەو کـچـەی خـشـڵی سـەری پەلکی گـوڵن
گـــــرژی ڕووی دوژمـن و ئـاگـــــر لە دڵـن
ڕۆژی خـــۆشی کـــە بزەی دەم چەمـــەنن
ڕۆژی مـــەیدان بە مـــەرگ پێ دەکـــەنن
کـــــورەکـــــان هەر وەکـــو دێـمەن تەرزن
لای نەترســـان یەکـــەمین ســـەر بەرزن

هەرای ژ.ک

ڕاپەڕێ کـۆمـەڵی «ژی، کـــاف» کــردی
چەپەڵـی دیـلـیـی لـە داوێـن شــــــردی
باغـــەکـــەت پڕ لە نەمــــامی بەر هات
کـــاتی خـــوێن ڕشتن و دانی ســـەر هات
تـا لـە ســــــەرتا بلـەرێ ئـالاکـــــــەت
پاڵـەوان بوونـە فــــیــــدای بالاکـــــەت

ورە بەرنادەن

دوژمـن گــــــەرچی بـەزۆری و گـــــزەبـوو
دۆســـتــە بێگانەکـــەش ئەو دەم قـــزەبوو
ناهومــــێـــدی کـــوڕی کـــورد ناناسێ
باش دەزانێ کـــە لە خـــوێـنمـــژ ڕاسێ
خـــوێـن ڕژا، ڕۆڵە کـــوژا، کـــەللە پڕژا
خـــوێن ڕژان خـــۆشـــە کـــە ئابڕوو نەڕژا

ناوی بەرزت لەسەرووی بەرزان بوو

بۆ گورگ لاشە عەجەم هەرزان بوو

خۆبەخشین

گەرچی کەوتیتەوە بەر چنگوڕی دەڵ

گەرچی هێندێک لە چەمت بوونە چەقەڵ*

زۆر کوڕی وات هەبوو خۆیان بەخشی

خوێنی گەشیان گڵی تۆی پێ نەخشی

گۆڕی پیرۆزی حوسێن و قازی

باشترین بەڵگەیە بۆ شانازی*

دڵدانەوە

نەچی دڵمەند بی لەوەی هاتە سەرت

زۆر کەسی وات هەیە بمرن لەبەرت

دوژمنت پێی وە نەبێ بۆی دەلوێ

کوڕە کورد خەنجەرەکەی بۆ دەسوێ

ئاو نییە خوێنی شەهیدان نەوتە

هەڵ دەبێ و هەل لە ژیان هەڵکەوتە

لاشی لاوانی وەبن گڵ کەوتن

وان لەلای ئێمە لەناو دڵ خەوتن

هەر بینا شۆڕشەکەت هاتەوە گەڕ

سەرنەوی بوو عەجەمی پاشڵ تەڕ

خەنجەرم چەرمی لەبەر دامالی

---

* مەسەلێک هەیە: چەم بێ چەقەڵ نابێ یانێ هەموو گەلێک خائینی خۆی هەر دەبێ.
* حەمە حوسێن خانی سەیفی قازی فەرماندەی لەشکری کوردستان و، پێشەوا قازی محەمەد سەرەک کۆماری کوردستان شەهید کراون و لە سابڵاغ نێژراون.

خـــوێنی خـــۆی لاش و ســـەری ڕامـــاڵی
وا بەگـــیـــــر دێتـــــەوە ڕێی نـابێ هەڵێ
مـــەمکوژە و هەرچی دەکـــەی بیکە، دەڵی
وا تـەمێ دەکـــرێ لە فـــێـــرگـــەی شـــۆڕش
تـاوی داو بچـــــتـــــەوە گـــۆڕی کـــۆرش
کـــــــــــوردەواری لـە دەمـی بـێـگـانـە
شـــیـــــرە تریاک نـیـــیـــــە وەک سندانە
ئەوی لای وایـە کـــــە تۆی پێ دەخـــــورێ
ئـەبـێ تـاڵاوی بـە دەمـــــــــــدا بـکـرێ
خوشیی دواڕۆژ
با بەخـــوێـن لاچێ پەڵەی دەس پیـــســـــان
دەشـــــەکێ لـەو ســــــەرە ئـاڵا دیســــــان
لاوە کـــــــوردت هـەیـە ئـاڵا هـەڵ کـــــــا
لاوەیـی نـاشـێ دەسـی تـێـکـەڵ کـــــــا
دەڕەوێ تـۆز و تـەمـی ژێـر دەســـــــــتـی
دەیـگـریـن ڕەشـــــبــــەڵەکی بەربـەســــتی
پیس و چاوشـــۆڕ ســـەری پێ شـــۆڕ دەکـــرێ
گـــۆڕی داگـــیـــرکـــەری پێ گـــۆڕ دەکـــرێ
لاوی ئـازا و کـــــــورِ و مـــــــەرد و ڕەنـدت
زۆر کـــچی گـــوڵبـــەدەم و لێـــو قـــەندت
شـــان بە شـــان دەس لە دەســـا گـــۆوەندە
ڕێـکی یـەک دێنەوە شـــــەندە و مـــــەندە*

* مەسەلە دەڵێن: شەندە لە مەندە کەمتر نییە، یانی هەموو کەس وەک یەکن لە ماف و بەشدا.

پێ کە ئەیدەن بەزەوی بوولەرزە
زەردە لیمۆ دەلەرن لەو بەرزە
گۆڕە سەگ ئەو دەمە وا دائەتەپن
تا زەوی زەوییە، ئیتر لێت نەحەپن

خۆم چۆنم!

من بە بێ تۆم کە دەپرسی چۆنم!
لە تەشەندایە برینی کۆنم
دوور لە بالآت لە ژیانم زیزم
سیس و بابردە گەڵای پاییزم
چاوەکانم کە لە چاوگەت دوورن
وەک سەری کولمی کچانت سوورن
ڕەنگی خاڵ و کەزییان جەرگی ڕەشم
وەک کەمەریان شل و باریکە لەشم
ڕەنگ و ڕووم زەردە نەوەک گەردنی زەرد
زەردی بێگەردییە ئەم، ئەو هی دەرد
لەش بەبار، تۆزی گیانمی پێوە
لە لکە و وەک لکە باری لێوە*
نەشەوە شەوم و نەڕۆژم ڕۆژە
داخ لە دڵ بوومە گرێی بەرکۆژە*

---

* لەش بەبارم یانی نەخۆشم یان لەشم بەرێکی هەیە کە ئەویش تۆزێک گیانە یان گیانم وەک تۆز لێی نیشتووە.
* گیانم لەسەر لکە و لە کەوتن و وەرین نێزیکە و وەک پەڵەیەکە بەسەر لێومەوە، وا ئەزانن بارە لەسەر لێوم نیشتووە.

هێندە نێزیک و هەلێک نات بینم
لە وزەم دەرچوو نەگێڕم شینم*
دڵە، پیشەی کوڵە، ناڵینە بەشم
سەری هەڵگرتووە فرمێسکی گەشم
کاتی وا نەبووە لە دڵما لاچی
تا ژیان ماوە لە بیرم ناچی
سوێند بە خۆت بشچمە ژێر گڵکۆوە
گیان پەپوولێکە بە دەوری تۆوە
نمەکت بم گەرێ گەر لێت لادەم
لەو جیهانیش بە بەهەشتت نادەم
بۆ سولەیمانی کە نالی ناڵی
وەک مە نەیچێشتووە تامی تاڵی
نە سولەیمانی وەکو تۆ جوانە
نە دڵی نالی چزا بەو ژانە
«خاک و خۆڵ» ببوە گڕوی گریانی
من چ خاکێک بەسەرم، دوورِدانی!
تۆ چۆن ماوی!
چۆنی تۆ؟ چۆنە دەر و کۆڵانت؟
دیمەنی بەرز و خڕ و خۆڵانت؟
هەموولا کۆنە گراوی خۆمن
مەمی بێچارەم و زین بۆ من

* وەک دوگمەی سەر سنگ و یەخەم کە لە سنگ نزیکە و نایبینی و زۆر بەداخەوەیەو جەرگی کون کونە.

سروەکەی قۆرغێ شنەی بێ گەردە؟
وەک هەناسەی منە بۆ تۆ! سەردە؟*
گەڕەکی شوان، دڵی هەر وا گەرمە
چاو ڕەقی هەر هەیە یان چاو نەرمە*
ئاوی گەرماوی شوجاع هەر شۆرە؟
شەوی جێژنان هەیە سەر لەنگۆرە؟*
دیاری شایانە کە بدرێ پێشکێش؟
توور و کاهوو، کەلەمی شادەروێش*
ڕزگەیی یادێ لە ئاوارە دەکا؟
مەولەوی دەردی دڵان چارە دەکا؟*
نوێژگەیێکیش هەیە لەو دەوروبەرە
باغ و بێستانە مەلای سەلکە کەرە
ماڵەکەم یادی جوانی خێر بێ
هەر کەسی ئەمنی لە تۆ کرد کوێر بێ
سێبەری باو لە سەرم بوو ئەو دەم
باغی شادی لە بەرم بوو، ئەو دەم
دوورخرام وا لە کەس و خوشک و برام
گێژی تاریکە شەوم، دوورە چرام

---

* قورغ: قۆپییەکە لە مهاباد- بای قورغی: بایەکی ساردە.
* گەڕەکی شوانان: گەڕەکێکی لادێییانە و گەرمە لە ڕۆژاوای سابڵاغ. * چاوڕەق: خێزانێکن لە گەڕەکی شوانان شکست هەڵدەبەستنەوە.
* حەمامی شوجاعولمەلیک لە مهابادە و ئاوەکەی سوێرە.
* شادەروێش: مزگەوتێکە کەلەم و توور و کاهووی کە لە حەوشەیدا دەکرێ بەناوبانگە.
* ڕزگەیی: گەڕەکێکە ماڵی هەژار لەو گەڕەکە و نێزیک مزگەوتی ڕۆستەم بەگ بووە کە مەلای مزگەوتەکە جاشی عەجەمە. * مەولەوی نازناوی بنەماڵەیێکە بژیشکی دەکەن

خاڵە سوورەت چ دەکا؟ هەر چاکە؟
یاخۆ داکەوتووە، ڕێکی خاکە*
خانەقای نەهری بە خوێن ڕەنگاوە
ڕێی شەهیدان بووە بەڵگەی ماوە*
گوێم لە شێخ قادرە بانگ ئاوازی
بۆ گەلی کوردە بەسەد شانازی
بەر بەسێدارە دڵت ڕانەچەنێ
بۆ وەتەن بمرە ژیانت ئەدەنێ
چۆنە مزگەوتی هەباساغامان؟
تات و بەر سێبەر و تووی، هەر وا مان؟
وەکو ئەوسایە فەقێ دەخوێنن؟
وەکو من دەقنە لە ماڵان دێنن؟
کە دەڵێن ژینی منالی گەمە بوو
ئەو دەمە جێ گەپ و گاڵتەم ئەمە بوو
گاڵتەی ئەو سەردەمە
خواس و سەرقووت و لە خۆڵا گەوزیو
پیتی چووی پەل بوو بەدەستی قەڵشیو
ئیوهییە، تەوغییە، شەگگە و چک و پک
لیکی زاری دەتکاندم تک تک
وەک هەلووک لێر و لەوێ هەڵدەبەزیم
سواپ و شێشۆقە بۆ چارەی وەڕەزیم

* خاڵەسوورە: چاکێکە لە گەڕەکی قولە قەبران لە مهاباد، دارێکی بەسەرەوەیە.
* خانەقای نەهری: تەکیەی بەرەی شێخەکانی شەمزینانە و لە گەڕەکی سەرخڕێیە و هاوسای مزگەوتی هەباساغایە. * شێخ عەبدولقادر و شێخ محەمەدی شەمزینی لەلایەن تورکانەوە لە ڕێگەی ئازادیی کوردستاندا بەدارا کردان.

مەزرەقم یار و هەواڵ مەڕمەڵ بوو
قۆچەقانیم چەکی ڕاو و شەڕ بوو
خازەلی و حەنزەڵ و ئاورۆچکە بە گشت
تۆپەڕاکرن و کەری سووری بەپشت
یان مەلا تەق تەقە یان هەنگڵە شەلە
جێژنە بۆ ئەو هەلە ڕۆیی بەپەلە
جەغز و سوڕدانی بە دەوری خۆما
لەم هەموو چەرخە خولێکم بۆ ما
تازە وا بوومەتە گۆچان بەدەسێ
لێم وەدی دێتەوە حوللەی مەرەسێ
ڕۆژی ماندوو بە خەیاڵی شەو بووم
شەو لەبەر بەزم و گەمەم بێ خەو بووم
ڕێزە چوقڵێ کە لەسەر هەورازن
یاری بڕژانگی منن هاوڕازن*

دیسان گەڕەک و جوانەکانی

«سەرخڕێ» زۆرتری هەموان بەشی تۆم*
کوڕپەیێکی خڕەکەی باوەشی تۆم
یەکەمین جێیەکی، لێم دانا پێم
کوڕی خۆتم، بتەوێم یا نەتەوێم
گەڕەکی «قوبلە» نەبوورین پێیدا
بێ سەر و شوێنە «وەفایی» تێیدا*

* بەرانبەر بە مزگەوتی هەباساغا لە بلّندییەک ڕیزە دڕکێک هەبوو.
* سەرخڕێ: گەڕەکێکە لە مهاباد هەژار لەوێ لە دایک بووە.
* گەڕەکی قوبلە جێگەی وەفائیی شاعیری بەناوبانگ بووە. لە شیعرێکیدا دەڵێ: «وەفایی ئاخیری خێر بێ دەمێکە بێ سەروشوێنە» ، شیعری: «شیرین تەشی دەڕێسێ» لە شیعرە هەرە بەناوبانگەکانیەتی.

شــیــرنێک لێــره بەناز تەشــیــەکی ڕست
شــیــرنی کــۆکــەنەکــەی لە برەو خــست
«گــەڕەک ئەرمــەنیــە» بەهەشــتی گــۆرین*
ڕووی لە هـەر لایە دەکـــــەی هەر حـــــۆرین
ســەردەمــێک چاوڕەش و چاوشــینێک بوون
بۆ ســــڕی جـــەرگی تەزیو تینێک بوون
«ســـــەرپلوسک» دڵ و چاوم لەویــــــە*
بەرەگـــــە و ڕێڕەوی ئاسکی کـــەویــــە
ســۆفی گــەر بەزمی بەهەشــتت گــەرەکــە
تـویـژێ باوێـژە، وەرە ئەم گــــــەڕەکــــــە
«پش قـــــەڵا» دێن و دەچن ئێـــــواران*
دەس لەمـل تونگە لـەشـــــــان نازداران
تاخی «حـاجی حـەسـەنی» لەو پەڕییــە*
حـەجی سـەر وشکی نیـیـە، دڵ تەڕییـە
دڵ بەخـــەم وەرگــەڕێ زووی دێننەوە جێ
گــەرمــە مــاچ خــێــرە لە جێ دەچنە حـەجێ

ناو بازاڕەکە

بـــۆ هـــەژار دیـــتـــنـــی بـــازاڕ دەردە
دەس کـــــــــــە واڵایـە دەسی لـێ بـەردە
تۆ بڵـــێی، تازە بخـــۆن تێـــر و تەســـەل
چای عــمــادیش و کـەبابی حـەمـە شـەل!*

---

* (گەڕەک ئەرمەنی) و (سەرپلووسک) و (پش قەلا) و (گەڕەکی حاجی حەسەنی) لە گەڕەکەکانی مهابادن. * سەرپلووسک و پش قەلا: سەرچاوە ئاویان هەبوو، کیژان ئاویان لێ دەهێنان.
* عیمادی: چایچییەکی مهابادی و * حەمەشەل: کەبابچییەکی بەناوبانگ بوو.

خەڵکی بازاڕە کە هەروا مەردن!
گوڵی بەر دۆست و لە دوژمن بەردن!
چاخی دژواری لە مەیدان دەچەقن
تای تەرازووی یەک و تێکڕا دەتەقن!
هەر بە بێگانە دەکەن گاڵەی خۆش
دەردی سەرتیپە تەماتەی بێهۆش!*

بەستێن*

دڵە سەیرێکە لە دەم بەستێنێ
دیدە مەستێک لە منت نەستێنێ
چاو کەژاڵانی لە چەم ئاو دێنن
دەم بە جادوون و دڵان دەڕفێنن
پرچە پڕ چینە، کراس هەر چینە
هەر نزای گیانە لە ڕێی ئامینە

چوار چرا*

چوارچرا ڕەنگە ببیسێ دەنگم
وام لەسەر تێزە هەواخوای جەنگم
بەشخورا و مەرگی دەوێ ئاشتیخواز
گرێدار ناشکێ بەبێ بیور و پواز

---

* ساڵێک پەهلەویی شای ئێران سەرتیپ هۆشمەند ناوێکی نارده سابڵاغ کە بەزەبروزەنگی خۆی سەرڕەقیی خەڵکی مهاباد نەهێڵێ. ڕۆژێک سەرتیپ دێتە ناو بازاڕ لەپڕ وەک بارانە تێکوڵە شووتی و تەماتە ڕزیوی بەسەردا دەبارێ و ئیتر سەرتیپ هەر ئەو ڕۆیشت و نەهاتەوە، بەڵام ناوی دەرکرد بە سەرتیپ باینجان.
* بەستێنی چۆم: سەیرانگای ئێوارانە·
* چوار چرا: جێگەیەکە لە نزیک بەستێن، قازی محەمەد و سەدر و سەیف و چەند کەسێکیان لەوێ بەدارا کردووە.

تۆزێ ڕاوەستە، ئیتر گوێ هەڵخە
ڕاخە کەوڵی عەجەم و خوێ هەڵخە
دەچەقێنینەوە داری تۆڵە
شاخی شاخدار دەپەڕێ بۆ کۆڵە*

کووچەی جوولەکان*

ڕوو لە کۆڵانی جوان کەین نامە
لە هەمووی بیرەوەریی خەییامە
ئەوی تێی نەچووە دڵی پڕ لە خەمە
تەنگ و تاریکی هەبێ: پرچ و دەمە
ئەو کچە جوانە کە مەی دەفرۆشن
نازی چاوانە بە مەی دەفرۆشن

جا چبکەین؟

لە هەوار «ماملێ» مریەم بێنێ
هێند بە ئارامی کە شیر نەڕژێنێ
جوانە چارۆکە بە دابی بڵباس
لە پەڕی مێشێ تەنکتر بێ کراس*
ڕەنگی خۆش بێتە پەنای دەنگی خۆش
شێت و شوورن دەمی خۆش بیر و هۆش
بەستەییێکی من و ئاوازی ئەو
ڕازی دڵخوازی من و سازی ئەو

---

* مەسەلێکی مەشهوورە دەڵێن: خوا هەقی بزنی کۆڵە لە شاخدار دەستێنێتەوە.
* کووچەی جوولەکان جێگە مەیخانە و بەزمی لاوانە. گۆرانییەک هەیە دەڵێ: کووچەی جوولەکان تەنگ و تاریکە + یەکێکی تێدا کەمبەر باریکە.
* هێندێک لە گۆرانییەکانی ماملێ بەم ناوانەن: «هەوارە، مریەمێ سابڵاغی، ئارامی گیانم کوڕە مەکە، شیرەکەم لێ دەڕژێ هەتیو مەکە، چارۆگێ چارۆگێ، کراسێکی دەبەردا تەنکە وەک پەڕی مێشێ».

وەرگرین بادە لەدەست مەیگێڕێ
خۆش و مەستانە بڵێین چەند دێڕێ

بەستەکە

ئەی مهاباد گوڵی سەرتۆپی زەوی
زیاد لە هەر جوانێ وەبەر دڵ دەکەوی
هەر کەسێ جارێ ئەتۆی ناسیبێ
خۆش و جوانتر دەبێ چی دیبێ!
کێیە ژیا بێ لە بەهەشتی خوادا
دڵی هەڵ دەگرێ کە لای لێ لادا!

ئەدی بۆ بێ دەنگن!

هۆنەر و نووسەرەکانت لە چیان
چۆنە تا سەر بە هەوای تۆ نەژییان؟
«خاڵەمین» زیرەک و پسپۆڕی چییە*
چاوی سوور و تەڕی وشک و سپییە!

---

* خاڵەمین: شاعیرێکی زۆر باشە لە مەڵبەندی مهاباد، لە شیعری خۆیدا گوتوویە:
خاڵی خۆو لێک دەکاتەوە بۆتان
دۆست و دوژمن، چ زیرەکە و پسپۆڕ
بەهومێدی خودا و پێغەمبەر
بەدڵی گەرم و چاوی سوور و تەڕ
کوردەکان چیدی سەرنەوی نابن
هەرئەوەندە نەختێ بۆ خۆ ئازابن
ئەو کوڕانەی کە ڕوو بەمەیدان دێن
دەیگرن تۆپی زل بە دەست و زوخاڵ
بچۆ لای کوردە، کاکی ژیر و زرینگ
چونکە جێی کوردە دەس بنێ سەرسینگ
پێی بڵێ خاڵەمین دەڵێ تاکەی
گەنم و جۆ چان و جرینگە جرینگ
وا بەسەر دوژمنا دەگوڕێنن
وەک لە کەروێشکی هەڵدەکێشێ تەماڵ

تۆپ بوو، ئەو تۆپی کە دەیگرت بە زوخاڵ
گەنم و جۆ چاندنی هەڵنا بە تەماڵ!
«سەوزە سیس» نێوی دەنێ کاری بەجێ:
نیوە نووزەی مەم و سیامەند و خەجێ!*
ئەمە دەرمان نییە بیفرۆشێ بە گەل
دەردی زۆری دەوێ شەل دەرچێ لەزەل
«هێمن» ئەو بولبولە سەر بێتووکە
چۆنە لێی نایە چ جووکە و نووکە!*
کوانێ ئەو سینگە کە «ماژینۆ» بوو!
سەر لە مەیدانی نەبەردا گۆ بوو
وەکو بیستوومە لە میروولە بەزی
دڵی وا گەرم و گوڕی سەیرە تەزی!
کوا تفەنگی دەس و ڕاوی کامە!
گۆشەگیری چییە ئاغای دامە
بۆ دژە و ئەژنۆ دەباوەش دەکرێ
یان بەسەر بەرزی بژی یان بمرێ!
نیشتمان هەر کەسی بۆ بمرێ نەمرد

* سەید عەبدوڵڵا ئەیووبیی دەرمان فرۆش: نووسەر و مامۆستای دانیشگایە، دوو کتێبی چاپ کردووە بە تەرجەمەی فارسییەوە «چریکەی مەم و زین و چریکەی سیامەند و خەجی».

* هێمن: شاعیری زۆر بەناوبانگی مهابادە، هێندێک لە شیعرەکانی کە لێرەدا ئیشارەیان پێ کراوە ئەمانەن: (ئەو بولبولەم ئەمن کە دەستم کرد بە ناڵەناڵ + بێدار بۆوە میللەتی کوردی بە خوێندنم)، بۆ نیشتمان دەڵێ: (لە باتیی ماژینۆ سینگم قەڵای تۆ)، پاش لێقەومان لە شیعرێکیدا گوتوویە: (لە مێروولە بەزیم)، شیعرێکی خۆشی لەسەر تفەنگی ڕاو و گەمەی دامە هەیە. لە جێگەیەکی تریشدا دەڵێ: (هەمنشینی گۆشەیی تەنهایی هەر ئەژنۆکەمە + بۆیە ڕۆژ و شەو وەها گرتوومەتە نێو باوەشم). لە جێگەیەک دەڵێ: (عاشقی چاوی کەژاڵ و گەردنی پڕ خاڵ نیم + عاشقی کێو و تەلان و بەندەن و بەردم ئەمن). شیعرێکی هەیە بە وەلیعەهدی پەهلەویی هەڵگوتووە.

لەشی سەر دۆشەکە هیچ بەهری نەبرد
دەبا بیشێلم
لێم گەڕێ دڵ بەزوخاو و خوێنم
با لە دوور دووره برام بدوێنم:
کاکە مەرجی من و تۆ کوا وا بوون؟
کەی تیانا بوو لە یەکدی جیابوون؟
هەرچی دەرد و کوڵە بەر من بکەوێ
تۆش وەکو خۆشی بە جێمێنی لەوێ!
بیر و پێنووس و دەس و دڵ یەک بوو
دوانەیەک بوون و بە دەم یەک چەک بوو
تۆ ئەویندارى تەلان و بەرد بووی
دژی سای گەردن و زێڕی زەرد بووی
سوێند و پەیمان بوو نەگۆڕێی، گۆڕای
وازی وازی لەسەری دای دۆڕای
بولبولی کورد وەکو قەل دەنوێنێ
بێزی بێ بۆ کوری شا بخوێنێ
باڵی بشکێ و پەڕ و پۆی هەڵبوەرێ
مەل بکا زەمزەمە بۆ جاشە کەرێ
ئەوە چت کردوه بێ من، هێمن؟
تیر و تانەت فرە لێمن، پێمن*
نەت کرا بدڕی لە خۆت ئەو پەردەی
دەس لە گۆشتاو و پلاوێ بەردەی!

---

* تیرت لە منن و تەنانەت بە منن.

لێم ببووره کە ئەوەندە بەرلۆمی
شینە بۆ خۆمی دەکەم، تۆش خۆمی
ئێستەکەش نەچوە بچێ چوو ڕۆیی
وەرەوە ناو گەل و خزم و خۆیی
بۆ گەلت بێژە هەتا ڕۆژی مەرگ
بێ منەت بێ تمەن و نان و بەرگ*
ڕکەڕاکە و ببە هاودەنگی خۆم
بێ کرێژ بەو ببە هاوڕەنگی خۆم
با دەسەومل مەلی بێچاران بین
هەر «هەژار هێمن»ەکەی جاران بین*
نیشتمان وەک مەلە، نووسەر باڵە
هەر مەلێ باڵی شکا جێی چاڵە
دڵە وشیار بەوە مەستی بەستە
ڕێووشوێن بەر مەدە خۆ دابەستە
پاش ئەو مەستییە گەشتێ بکەین
بەرەژێر ببیەوە نوێژگەی سووره
زۆر مەلای لێن کە نەچووم بمبووره*
لەو مەلایانە یەکێ زل جاشە
خەرتەلە و چاوی لە پێنج شەش لاشە

---

* ئەو بیتانەی منەتیان لێ دروست بووه پیتی تمەنیشن، تمەن بێ منەت واتا نەمێنێ.
* ئەوەندە لە مهاباد هەژار و هێمن دۆستایەتی و تێکەڵاوییان هەبوو خەڵک لێیان گۆڕابوو کامیان هەژارە و کامیان هێمنە، بەهەردووکیان دەگوت: هەژارهێمن.
* مزگەوتی سوور: کۆنترین بینایەکە لە بداغ سوڵتان ماوەتەوە و ئاواڵ دووانەی پردی سووره.

تاخی «دارۆغە»یە جێی بیرەوەری
بیر ئەوێستاش دەگەڕێ دەوروبەری*
ترسی دارۆغە نەمابوو ئەو دەم
دڵ بە ئاواتێ ژیابوو ئەو دەم!
«کوپین ئاوا» دڵی هەر ئاوا بێ
زۆر دڵاوا بوو سپاردەی خوا بێ*
تیری چاوبازێ لە جەرگم ڕاچوو
کوشتمی و خوێنەکەشم هەر وا چوو

لەسەر داشا مەجید

وام لە سەر «داشە مەجید» وێستاوم
گیانە گەش بۆتەوە، ڕوونن چاوم*
دڵە بێ دیدەنیی ئەم دیمەنە کە
«لالە باس» یارە لە گۆمی «تەنەکە»*
«مێشە کورتانی» ببینە و «یەرغو»
بێرە دا باری مەنیج تێپەڕ بوو*
دڵگوشایە و گەشە «باغی سیسە»
ترسی ئەو ناوە لە چاوی پیسە*
ئاوێ ئەسکەندەری لە شوێن وێڵ بوو
لە کن ئەم ئاوە خناوو لێڵ بوو

---

* گەڕەکی دارۆغە و کووپین ئاوا: دوو گەڕەکی مهابادن.
* داشا مەجید: کێوێکە لە ڕۆژهەڵاتی مهاباد.
* لالەباس: باغێکە. * گۆمی تەنەکە: لە نزیک ئەو باغەیە.
* مێشەی کورتانێ: مێشەیەکە لە خوار مهاباد و یەرغوو چۆمێکە هاوینان وشک دەبێ. گۆرانییەک هەیە دەڵێ: مەنیج بارگەی تێک نا گەییە بارگەی کورتانێ، مەنیج بارگەی تێک نا هات گەییە پردی یەرغوو.
* باغی سیسە: سەیرانگایەکی خۆشە لە مهاباد.

«کانیی مام قەنبەر»ە لێی بڕوانە
دیمەنی جوانی دەمی جێژنانە*
پڕکەژاڵ، ئەو کەژە زەردە و سوورە
چت دەوێ بەر دەمە، هەر خەم دوورە
پیرە سەر سەوزەکە «ئەسحابە سپی»
بوویە پێشێلی عەجەم بۆیە کپی!*
تووکی تۆ وەرگەڕێ تەخی تاران
تا بەهار ببیەوە جێی دڵداران
«گومبەزان» جێگە نیاز و ڕازە
چیت نیازە وەرە لێی بخوازە*
کورد و ئازادی بە یەکتر شاد بن
دوژمنان ببنە گڵ و بەرباد بن
«باغی شێخی» گوڵی ناو باغانە
سەیری هەتوانی جگەر داغانە*
سەر لە ئێوارە سەرێک هەڵبێنە
ژین وەسەر بگرەوە خەم بپسێنە

ماڵئاوایی

چۆن وەها شارێ لەسەر دنیا بێ
بە خەیاڵا دێ کە مانگ ئاوا بێ
سا مهاباد بە هومێدی دیدار

---

* کانی مام قەنبەران: جێگە بەزمی ڕۆژی جێژنانە.
* ئەسحابە سپی: زیارەتێکە و خەڵک بەهاران دەچنە سەیرانی.
* گومبەزان: گۆڕخانەی بەرەی بداغ سوڵتانییە و زیارەتگایە.
* باغی شێخی: باغ و باغچەیەکە لە قوبلەی مهاباد، ئێوارانە خەڵکی لێ کۆ دەبێتەوە.

تاکو دەتبینمەوە ئازا و رزگار
با لەشار دەرکەوین
داوەتم دێنیەوە بیر «زاوا و بووک»
وەک سەری هێمنی بۆر و بێ تووک*
لێرە «لاچین» وەرە «شیلاناوێ»
کۆنە لانمانە بمێنین تاوێ*
شایی هێمن بوو هەژار هەڵدەبەزی
دۆیەکی هاتە دەس و جەرگی تەزی

سارەوانانە*

سارەوانانی تەمەن خۆش ئاژۆن
بێ وچان دەیدەنە بەر تازە و کۆن
«سارەوانانە» دڵت بۆ لادێ
هیچ لە دڵتا هەیە یادی یادێ!
بە نەمامی گەش و شەنگ و شل بوو
بە نەکامی بەر و مردن کل بوو!

بەسری*

لەو بەرەت «بەسری» دەسی دز ببڕە
لەو سەرەت ئارەقی ماندوو بسڕە

---

* زاوا و بووک: کێوێکە لە نزیک مهاباد و لەسەر ڕێگەی گوندی لاچین و شیلاناوێیە کە ماڵی خانەدانی هێمن لەوێ دەبن، هێمن کە ژنی دێنا هەژار برازاوا بوو و لە داوەتی کە لە شیلاناوێ بوو بەشدار بوو.
* سارەوانانە: گوندێکە نزیک مهاباد، دایکی هەژار کە سەیدزادە فاتمی کچی سەید محەمەدئەمینی نوورانییە خەڵکی ئەوێ بووە و زۆر بە گەنجی جوانەمەرگ بووە.
* بەسری: کێوێکە لە ڕۆژهەڵاتی مهاباد زۆر زۆر جار دز و جەردەی لێ دەبێ.

سەری سوڵتان

«سەید وەقاس» هەر بەگەڕی ڕەش بەڵەکی
وەکو جاران بەکڵوک و کەڵەکی!*
خۆشی بۆ تۆبە دراوسێ جوانی
دۆستی تۆن «قەمتەرەیی» و «دەرمانی»
لایەکت «چۆمی مەجیدخانی» بەرین
ماڵ و قۆپی هەموو پڕ پۆڕ و پەرین
ڕاسپێرە لە قەڵا بۆ «کاکم»
هیچ قسەی ماوە! دەڵێ بێ باکم!*
گەیوەتە کوێ! شەڕی ئاغا و گوندی!
سەیرە دنیا کە چلۆن بوو، چن دی!
کۆنە «سوڵتان» و «سولەیمان» ڕێوین
شێت و خوداری ختەی بێ خێوین*
کۆسە بۆ ڕیش دەگەڕا و بۆ جاشی
داشی هات کلک و سمێڵی تاشی*

ئیساکەند*

باشە شەوباشێ لە «ئیساکەند» کەین
یادی یارێکی دەم و لێو قەند کەین

* سەید وەقاس: کێوێکە لە نێوان چۆمی مەجیدخان و لەناو قەمتەرە و دەرمان و بورهاندا، گۆڕێکی لێیە گۆیا جێگەی سەعدی وەقاسی ئەسحابەیە، چوارشەممەی بەهاران کچ و کوڕ دەچنە سەری و داوەتی ڕەشبەڵەکی لێ دەگرن و نیازی لێ دەخوازن.
* کاک: نیاز مەلا ئەمجەدی قەڵایە کە نازناوی شیعری کاک بوو.
* سوڵتان ئاغا و سلێمان ئاغا دوو ئاغای زۆر دەوڵەمەند و دەست ڕۆیشتوو بوون لە چۆمی مەجید خان و دژی کۆمەڵە بوون.
* داشی: بە شەلاتی تارانی دەڵێن.
* ئیساکەند: گوندێکە لە موکریان هەژار لەوێ ماوەیەک فەقێ بووە و وا دیارە لەگەڵ سەیدزادەیەکا دڵداریی کردووە.

شال شلێ چاو بەکلێ لێو ئاڵێ
چوێلەکێک بووم بە دەسی منداڵێ

سەید کاکەجان*

«کاکە جان» پیری «سەهۆڵان» هەرهەی
نیاز ڕەوای لاو و کچۆڵان هەرهەی!

بەرەو پیر

گیان لە ڕێ چوونی بەلەز دەمدا هان
کەوتە بەر کێشەری «پیری بورهان»*
مانگە زەرد بوویەوە؟ ڕۆژت دیوە؟
دیارە تۆ بەر لەمنت ناسیوە
دڵە دامرکێ خەیاڵ لێم لادە
گیانە بۆ دیتنی پیر ئامادە
«کانی دولمانە» لەسەر ڕێگامان
خۆت بشۆ بێ چەپەڵی بێ ئامان
جێ گەلێ پاکە ئەتۆش خاوێن بە
بۆ هەموو سووچێ دەسەو داوێن بە
لە «لووساوکانە»وە خۆش ڕاببرە
دەس بەدەم نەوسی چنۆکا بگرە*
لە هەموولاوە گوڵ و گوڵزارە

---

* کاکەجان: چاکێکە لە نزیک گوندی سەهۆڵان لە موکریان کیژ و کوڕ داوەتی لەسەر دەگرن و نیازی لێ دەخوازن.
* پیری بورهان: نیاز شەمسەدین شێخ یووسفی بورهانییە کە لە نزیک شەرەفکەند لە جێگەیەک بەناوی خانەقا نێژراوە و ئەو خانەقایە جێگەی فەقێیەتیی هەژاربووە
* کانی دولمان و لووساوکان: دوو جێگەن لە خانەقا.

شـــینیـــیـــه جـــوانیـــیـــه ئاوه و داره
دڵی شـــێت چەپکە گـــوڵێکیش بچنێ
باشـــە هۆشی هەبێ هێـــشـــوو نەڕنێ
گومبەز
گـومـبـەزی سـپـیـە وەکـو ڕووی چاکـان
پاکـــە وەک گـــیـــان و دڵی دڵپـــاکـــان
ســەدەفـە و گـەوهەری یەکـتـــای تێـدا
بارەگـــاهێکە شــەهەنشـــای تێـــدا
مـــاڵی ســەرخــێـــڵی خــوداناســانە
بێـــــرەدا چوونە بەهەشت هاســـــانە
لێـــرە کــــەشکۆڵی هەژاری تژییـــــە
هەرچی ئێـــرەی هەیە چاوی لە چییـــە!
ڕۆژێ تینی بە گـــــەشـــــە و تیـــــرێژە
ڕۆژێ دینی گـــــەش و تیـــــشک ڕێژە
تیــشکی ئەو کــاری بە خــۆڵ و خــاکــە
شــــۆقی ئەم گــیـــان لەبەری ڕووناکــــە
گـــیـــانە تا هەل هەیە لەو جێ گــــەورە
بدە حـــەو جـــاری وەکـــو حـــەج دەورە
لێی بپـــــاڕێوە نزا لە خـــــوا کـــــا
با گـــرێی کـــاری هەژاران ڕاکـــــا
کـــوردی بێـــچـــارە هەتا کـەی دیل بن!
تۆق و کــــۆت هاودەمی پێ وو پیل بن!
خـــوا نەناســـان و چرووک و پەســـتـــان

بەس بگەوزن لە چیای کوردستان

بەزەیی هەوری لە کەژمان هاڵێ

زبڵ و زاڵی دەسی زۆر ڕامالێ

سەید ڕەشید*

وەرە سەر گۆڕی شەهیدی دڵتەڕ

هەموو دنیا لەبەرێ ئەو لەو پەڕ

«چاوەشی» پیر بە هەوای زانستی

لە ملی شێری دەختن ڕستی

نوورانی و مەولانا*

گۆڕی نوورانییە، مەولانایە

کەسی وا گەورە لە مەولا نایە

لەسەر گۆڕی دایک و بابم*

گیان وچانێ لەسەر ئەم دوو گۆڕە

دڵە خوێن هەڵ بدە چاو داچۆڕە

دای و باب لێرە بە خاک ئەسپێران

بە پەکوو بوومە پەپووی جێ وێران

دایک ئەدوێنم

دایە شەوگاری درێژ گریابووی

بۆ کوڕت دڵ بەنزا و بریا بووی

---

* سەید ڕەشید: عالم و شاعیر و قسەخۆشی بەناوبانگ، لە شیعرێکیدا کە لەپەسندی شێخی بورهاندا بیگوتایە نازناوی چاوەش بوو، لە ئەشعاری تریشدا شەهید بوو.
* نوورانی: سەید حەمەسەعیدی کولێجیی عالمی بەناوبانگ، کە مامی دایکی هەژارە.
* مەولانا: مەلا سادقی خەلیفەی شێخی بورهانە کە پردی قەرە قشلاخ و قەلاتاسیان و ڕێگەی بەسری ئەو دروستی کردوون. مەولانا خاڵی باوکی هەژار بوو.
* باوکی هەژار مەلا محەمەدی شەرەفکەندی لە تەمەنی ٦٥ ساڵیدا لە کاتێدا کە هەژار تەمەنی ١٧ ساڵ بووە، مردووە و لە خانەقای شەرەفکەند لە پەنا گۆڕی دایکی هەژار نێژراوە.

دەتەویست تاکە نەمامی ساڵت
بەری شیرن بێ لە ڕۆژی تاڵت
گوڵ و لک بلکێ بە دەور و بەریا
ئارەقت بسڕی لەبن سێبەریا
برتە ژێر خاکەوە ئاواتی دڵت
هەر بەهارت بوو وەرین پەلکی گوڵت
ئاە و زووخاوی دڵەی پڕ سۆکەت
دڕوو دەڕوێنێ لە بان گڵکۆکەت
ڕوو ئەکەمە بابم
باوە نیازت بوو وەکو تۆ وا بم
لە جیهان دوورە پەرێز، بۆ خوا بم
پێت وتووم چەندی لە تۆم پرسیوە
نیشتمان دۆست بە خودات ناسیوە*
هەرچی فرمێسکی هەژاران بسڕێ
بۆ دوارۆژی بەهەشتێ ئەکڕێ
نیشتمانم کە ڕوانیم دیلە
باغی واخۆش بەرەڵا و بێ چیلە
تورکی تۆڕتووڕی ئەدا بۆ بەر پێ
لێی دەگەوزن عەرەبی بێ دەرپێ
مشکە کوێرەن عەجەم و ڕیشە بڕن
خێوی باغ برسییە ئەو تێر و مڕن

* فەرموودەیەکی پێغەمبەرە «خۆشەویستیی نیشتمان لە ئیمانەوەیە».

نیشتمانم کە ئەویست، کەوتە دڵم
بێم و پەرژینی بکەم باغی گوڵم
وارشی گاڵە درێ و دەربەست بێ
بەس لە داگیرکەری پەست پێ پەست بێ

* * *

چ هەژارم نەدی وەک کوردی هەژار
چاو بە ئەسرین و سڕی دەس زۆردار
خێوی خەرمان خڕی بێ نان دەنوێ
گەلە خوێ پیوی نەبێ داس بسوێ!
خۆی، ژنی، کیژ و کوڕی کووڕی مەڵۆ
وەکو جووچک دڵە لەرزێ لە هەڵۆ
گەنم و جۆ، ڕۆن و خوری و تووتن و نەوت
گۆشت و میوە و بەری لێڕی شەش و حەوت
هەرچی داهاتە لە لادێ و شاران
بگرە هاتە ئەنقەرە، بەغدا، تاران
گورجێ ئەیقۆزنەوە دەستی بە خوێن
نانی پاک بەو دەمی پڕ جوێن ئەجوێن
هەستی من ویستی کە دەستیان ببڕم
لە هەموو چاوی تەڕ ئەسرین بسڕم
ئەو دەمەی دابڕم کورد ئەخوا
لای هەژاران بم و نیزیک بە خوا
چم بەسەر هات!
سەر بەخۆ کەوتمە شوێن ئاواتم

دوور لە تۆ تووشی نەهاتی هاتم
ئابڕوو تایەک و حیزی تایەک
سەرپشک تەک بدەمە هەر لایەک
خوێڕیەتی خوو بدەمێ نان زۆرە
دەفری نامووس و شەرەف پێخۆرە
دەستی پانم لە بنی باغەڵ گرت
ئابڕووم ویست و سەری خۆم هەڵگرت
ئەوە چەند ساڵە کەوا دەربەدەرم
لە گوتن نایە چ هاتە سەرم
ڕوو لە سووچم، وەکو تۆز بێ بایەخ
عاسمان لێفەیە هەردەم ڕایەخ*
هەر بەڵای بووری گرێی دا هێڵە
شووم خەتی خۆشە لە کێڵگەی توێڵە*
جوانی وەک ژینی کوڕێنیم دەرچوو
سپیەتی ڕووم خزی بۆ مووی سەر چوو
زەردە بۆ لێوکە دەهات لاڕێیە
پەڕیە سەر ڕوومەت و تاپۆی پێیە
خەم ڕەوێنم خەمە کەس هەر کەسەرە
دەردی دڵ چاری دڵی دەربەدەرە
خۆشی وەک ئێوە مەگەر بێتە خەوم
گەر هەبێ جێگەیێ لێی وەر بکەوم

* ڕوو لە گوناهم. یان وەک تۆز فڕێ دراومەتە قوژبنەوە بەبێ قیمەت.
* هەر بەڵایەکی ڕابرد نیر و ئامووری دابەست. شیوەردم خەتی ورد و خۆش بووە لە کێڵگەی نێوچاوانم.
یان نەگبەتی ئەوەندەی مەشق کردووە خەتی خۆش بووە و خەتەکانی گنجی نێوچاوانمە.

چاوی ژیرم هەبێ خەو بنوێنێ
نوێنی زبر و تەڕی نەی تۆرێنێ
وشک و زەرد لەش بە دڕک بەر لێژم
سووک و بەرباد و بەسوڕ و گێژم
قانگەلاشێک و لەبەر دەم باوە
یان تەلاشێک و بەسەر دەریاوە
گا بە شێواوی لە چۆڵێ ئەکەوم
گا لەگێژاوی شەپۆلێ ئەنەوم
بەڵام هومێدم ماوە
لەو جیابوونە کە جێگەم جێ ما
شادی دا کەوت و هومێدم پێ ما
ڕەنجەڕۆ بووم و لەڕۆ نارەنجم
تا هومێدم هەیە خاوەن گەنجم
دڵ بە ئاواتەوە ماوەی بدرێ
پارچە پارچەی لەت و کوت گەو بکرێ
باغی زێد بێتەوە دەستی خێوی
دەستی کورد بچنێ هەنار و سێوی*
پڕ نەمام بێت و نەمام پڕ گوڵ و چڵ
چاو پەپوولێک بێ لە پەرژینی بە گوڵ
گیان بە هەر لایەکی باغا بفڕێ
گەشکە بێ و چاوی بە گریان بسڕێ

* سیف القضاە شاعیری موکریانی لە شیعرێکیدا دەڵێ: «تاکەی لە باغی خەڵکی بە زیزی و بەملکەچی + خۆشە لە باغی میلی چنینی هەنار و سێو».

ئەو هەڵە هەڵیە لە عاسمانی کورد
سەربەخۆ سەرکەوێ لای وابێ نەمرد
لەش لەلای ئێوەوە بسپێرێ بە خاک
خۆشە لای دایک و کەس و باب و کاک
خواش کەسی بێکەسە بۆ ڕۆژی ژمار
زۆر دڵ ئاوایە دەبووڕێ لە هەژار

دیمەنی گۆڕستانەکە

گیانە بڕوانە چ گۆڕستانە!
جێ وچان و خەوی چاو مەستانە
سوور ئەوا پێتی دەڵێ شللێرە
کوڵمە ئاڵێکە لە ئاخا لێرە
ئەو وەنەوشەی کە لە سای دارانن
شینی سەرشینی گرۆی یارانن
خاک و خۆڵی هەموو گەنجە و سامان
چاوی بادامی لە ژێر با دامان*

جۆگەی قوڵقوڵە*

لاکەوە دڵ پڕی زوخاو و کوڵە
وەرە سەر قوڵقوڵە فێنکایی دڵە
مستە ئاوێکی بەڕووی دڵدا کە
ڕوو بەڕووی تەکیە ئەبین ئەو ساکە

---

* گۆڕستانی خانەقا پڕیەتی لە دار بادام.
* قوڵقوڵە: کارێزە ئاوێکە لە خانەقا.

خانەقا

خـــانەقـــا دارو دەرت چیـــمـــەن و چیم
لە هەمـــووی هەڵ دەقـــوڵێ بیـــرەوەریم
تات و ئاوی، بەر و نـاوی حـــەوشـــــان
هەر لە مـــیـــحــرابەوە تا جێ کـــەوشـــان
مـــیچ و بان، ڕێڕەو و مـــافـــوورە و بەڕ
تووەکـــەت، ڕیزی چنار و عـــەڕعـــەڕ
وشـک و تەڕ حـــــەوز و دەر و دیـوارت
تازەو کـــۆن و خـــویا و پێـــوارت
ژوورەکـــــانت چ لـەبـەرد و چ گـلـن
حـوجـرەکـان. گـشـتی لە من نوشـتـە دڵن
داخـۆ ئێسـتـاش وەکـو پێشـوو مـاوی!
دڵـنیـــا و دڵـگری پیـــری و لاوی!
پیت و بەهرەیان هەیە لاوی دڵـســـۆز!
ســۆزی دڵـیـــان هەیە پیـــری پیـــرۆز!
کێ لە جـێی «جـەعـفـەرە» بۆ ئاوردوو!
کێ هـەڵی دەگـــرێ ســـەوەی پڕ نردوو!
کـێیـە وەک «حـاجی» نەهێـڵی چەپەڵی
کێ بەفـر دێنێ لە جـێگای «شـخـەڵی»
«شـــاپەسندێ» هەبوو مـــیکایلی گـــەل
ڕیشـە چوار گـۆشـەیەکـیش زۆر تەوەزەل
مـامـۆسـتـا مـەنگوڕەکـەم حـاڵی چییـە؟
«شێـخی شـامی» وەکـو ڕیش سـپـیـیـە؟

کێ وەکو «سەید»ی دەس و دڵوازە
تووتنی کۆنی هەبێ و چای تازە؟
«مەمەیار» «کاکی مەلازادە»ت چۆن؟
کێوە چوو تازە موسوڵمانی کۆن؟
کەللەزل پیری «فەریک» چی لێ هات؟
شێری بەگزادە گەڕۆکی دێهات
کێ لە جێی ئێمە فەقێ و نانخۆرن
تەمەڵ و بۆرە کەمن یان زۆرن؟
هاودەمی ئەو دەمە سێ شێخزادەن
داخوا بۆ ڕاوەکەوان ئامادەن؟
خێوەکەو هەر هەیە قیرە و سوێندی
بۆنی با هات و کەوی شەو خوێندی*
قازیەک و مینەو و دەروێشێک بوون
هاودزی شەو لە مریشک و قەلەموون
کێیە پیر؟ کێیە مناڵ؟ کێ گەنجە؟
کێیە پێم خۆش بووە؟ کێ دڵ ڕەنجە؟
کێ بووە؟ کێ چووە؟ کێ وەک خۆیە؟
دێ و دەچێ ژین وەکو ئاوی جۆیە!

* ئەو ناوانەی لەم بەندەدا هاتوون ناوی ئەو کەسانەن کە سەروەختی مناڵی و فەقیەتیی هەژار لە خانەقا ژیاون و بیریان دەکات. جارێک هەژار و ئەو ٣ کوڕە شێخانە زۆر لە بەر سۆفی ساڵح ناوێک کە خاوەن کەو بووە دەپاڕێنەوە کە لە گەڵ خۆیان بیانبا بۆ ڕاو، لە بەرەبەیاندا لە چیای پشت گوندی گڕاو چای لێ دەنێن و کەو دەنێنەوە. کابرا دەڵێ کەس دەنگ نەکا، چونکە کەوی شەو خوێندوویە. لەو دەمەدا بۆ خۆی بایەکی بەدەنگی لێ دەردەچێ! گەلێک گاڵتە بە کابرا دەکەن و ئەویش لە تووڕەییی خۆی ڕاو بەجێ دێڵێ و بە ناهومێدی دەگەڕێتەوە.

شێخ محەمەد*

سەروەرێکت هەیە پێی دڵشادی

تا ئەوت ماوە لە خەم ئازادی

خۆشەویست «شێمحەمەد»ی ڕیش سوورە

لە خودا یار و لە دنیا دوورە

چۆڕە ئاوێکە لە دەریای بێ پەی

دڵی دەریایەکە پەی پێ نابەی

وا لە جێی پیر و بەبیریش پیرە

لەنەزان شێرە، بەزانا ژیرە

سەد بری هێندە برای نەبوایە

پاک و بێ گورگە بۆ ئەم کۆگایە

تووک سپی زیانە لە پەمبۆ تۆزێک

ئابڕووی هۆزێ دەبا ڕەشبۆزێک

بەرەو دۆڵی ئاجی کەند

باغی فاتێ مەڵێ بووری و خۆی بوارد

گەردن ئازاکە گەلێک میوەم خوارد*

دامە گوارتە گوێ لەسەر دزیەکی باغ

باغەوان لێم دەگەڕا دەس بە پەیاغ

* * *

---

* شێخ محەمەد زانای زۆر بەناوبانگی موکریانە و کوڕی گەورەی شێخی بورهانە و بەسەر خانەقا ڕادەگا. برایەکی هەیە بەناوی شێخ رەحیم جاسووسێکی زۆر پیسی عەجەمە. نیاز لە رەشبۆز ئەو شێخ رەحیمەیە.

* باغی فاتێ: باغێکە لە نێوان خانەقا و گوندی شەرەفکەند. گوارتە گوێ کێوێکە لە نێوان خانەقا و گوندی ئاشی گوڵان.

وا شەرەفکەند پڕی شۆخە و جوانە
کورە شێخ توورە دەبن مەڕوانە*
جێی دڵە باغی مەلا و ئاجی کەند
هەر گوڵە و بولبولە هەرسازە و بەند*
باغی باخچان و نەمامی ساوا
چۆن دڵاوایەکە ماڵی ئاوا
هەرچی گێلاس و بەلاڵووکی خوارد
سەری هەوساری بەزاری ئەسپارد
سێو و مێو بەردڵە قەیسی بەڕمێن
ئەوی زۆر تر گزوفت دەن هەرمێن
گەربکا چاوی خومار ڕزگاریت
وای بزانە لەبەهەشت ڕێبواریت
بێ ترس بیخە سەرت تەشی تەڵا
نۆبەتێ زۆرە مەچۆ تازە قەڵا
چاوگە سەر ئاشی خۆراسانەش بێ
خۆشە ئەو بەندە لەسەر چاوەش بێ
«گەردشی چەرخە مەداری مەلەکە
ئاشی شێخ بابەقەتاری گەرەکە»*
دێتەدەر ئاوێ لەسایەی داران

---

* شەرەفکەند: جێگەی لە دایکیبوونی باوکی هەژارە.
* باغی مەلا و ئاجیکەند و خوراسانە و ئاشی مەلا و تازە قەڵا و ئاشی گوڵان چەند گوندێکن لە موکریان گەلێک باغاتیان هەیە. ئاشی شێخ لە خوراسانەیە. بابە قەتار: چاکێکە لە خوراسانە ئاوێکی لێ هەیە گۆیا هەرچیی بیخواتەوە کۆخەڕەشە ناگرێ و ماریش پێوەی نادا.
* ئەم بەیتە هی سەید ڕەشیدە لە هەجووی خات مەلەک ناوێکدا کە ئاشەوانی ئاشی شێخ بووە.

چارە بۆ کۆخەڕەشە و بۆ ماران
با وەخوێن من عەجەمم کۆخە ڕەشەن
دەشگەنە ماری مژی مژ بەڕەسەن
سەردەمێک ببوە بەهەشت ئاشی گوڵان
گیان لە زانست ئەگەڕا و دەم لە چڵان
«سەردەراباد» نەچی خێوی لێیە
بە تەنێ باری هەژاریت پێیە
لەم «عەزیز کەند»ە بەناو باخچێک بوو
جوان و بەرچاو و لەبار و ڕێک بوو*
سەری سەودام هەبوو لام دایە کنی
کاڵە هەرمێم کوشی، سنجووم نەڕنی

تەرەغە*

تەرەغە خۆشی سەرت هەر بەرزە
لێک جیابوونەوەمان چەند وەرزە؟
یاری ڕاکردوو دەمی ڕابردوو
وا بەسەر تۆوە کڵاو با بردوو
هەر لەلانن! دەمەوێ سەیری بکەم
سەنگەری سارمی خوێنڕێژی عەجەم*
دێننەوە بیر کوڕی کورد مەرگی ئەوێ
ئەو سەرەی ناوێ بە حیزی بنەوێ

* سەردەراباد و عەزیز کەند دوو گوندن.
* تەرەغە: شاخێکی زۆر بەرز و قووچە لە موکریان، گوندێکیش بەو ناوە لە دامێنی هەیە هەژار بەگەنجی لەوێ ژیاوە.
* سازم بەگ کە لەگەڵ شا عەباس شەڕی کردووە ئێستاش سەنگەرەکانی لەو کێوە ماون.

کــــــارگ و ڕێـواســــــە بـەهـارانـە بـەرت
وەکـــو جــاران کـــوڕ و کچ دێنە ســـەرت!
گـــەنجی ئـاواییـــەکـــە چۆنـن! ســـازن!
دڵـتـــــــەڕن! دەس لـەملـی دڵـخـــــوازن!
جـــوانی ئەوســـاکـــە ئەوێســـتـــا پـیـــرن!
هـیـچ لـەلات وایـە لـە مـن دڵـگـیـــــــــرن!
جـــوانی جێ مـــا کـــە نەمـــام لەو نێـــوە
داری دووری بـەری پـیــــــری پێــــــوە
تۆ کــــە قـــیـت مـــــاویەوە بـارت بارە
هەڕەمــــــەی جـــــوانـی لـە تـۆڕا دیـارە
باخــــچـــــەیە ســــەریەتی چوار دیوارە
پـاش بـلاغـــــــە و قـــــــەرەڵـی و نـۆبـارە
کــانیــەڕەش لان و مــەکـــۆی چاوجـــوانان
بـەنـد و بـاون لە دەمـی خـــــۆش خـــــوانان
زانـین ئـاوات کـــــــــــە لـەبـن بـالآیـە
گــش لـــە لاو چـــاکــی دەســی بـــالآیـــە*

یادی دڵدارییەک

داخـــــەکــــــەم باوی کـــــوڕێنیـش لاچوو
هیچ هەتا ســـەر نیـــیـــە وا هات وا چوو
چاو شـــــەهێنێک دڵـی گـــرتم ئەوســـــا
چەن لە بەر نازی ئەوا گـــیـــان چەوســـا

* باغـچە و سەر باغـچە و چوار دیوار و پاش بلاغ و قەرەلی و نوبار و کانیەڕەش و عیلمابات: چەند گوندێکن بە دەوری تەرەغەوە.

تازە لاوێ دڵ و ڕوومەت سادە
مەستی سەرخۆش دەگەڕام بێ بادە
ڕێ نەدیو، چاو دەگەڕا بۆ بالاّ
داوی دڵداری لە گەردەن هالاّ
بەرزە دیوار و بەهەشت لەو دیوە
دەرکە داخراوە، کلیلی زیوە
دانە فرمێسکە لەلام سوێراوێ
دڵ هەیە و سواڵەتە لەتیان ناوێ
نەمبوو سامانێ جیا لە جوانی
جوانییەکەش توایەوە تا پێی زانی
مامەوە، توامەوە، برژام، ئێشام
بەزەیی هات و دەسی ڕاکێشام
چاوی خۆم کردەوە وام لەو جێیە
سۆفی پاش مردنی هیوای پێیە
زەردی تاوداری هەژاری بێ بەش
تاو بڕاو کەوتمە سایەی باوەش
توانە، بووژاوە بە ماچی لێوان
گیانە، ژیر بۆوە لە سەیری سێوان
ئەو دەمانەی کە لە باوەشیا بووم
ئادەمانە لە بەهەشتا ژیا بووم
گوڵی سەر کولمە گەشەی تیشکی چاو
ئارەقەی خۆشی ئەکرد بۆنی گوڵاو
سێوی لاسوور سەری گۆنای ناسی

داخ لە دڵ خۆی بە پەلێ هەڵواسی
دەمی شیرن بوو لە دەمیا هەنگوین
بادە دادی بوو لە لێوی ڕەنگین
خونچە دەم سوورە لەسەر لاسایە
زۆر دڵی تەنگ بووە هەر بۆی نایە
تا بهاتایە بەرانبەر لاجانگ
لەشی سەر ئاو دەگەڕا تیشکی مانگ
لاملی، ئاسک و کەوی خستە گرەو
تۆقی گیرۆیی ڕفاند گەردنی کەو
زێڕ دەلەرزی لە پەنای گەردنی زەرد
تاوو تینێکی نەبوو، زەرد و سەرد
شانە هەنگوینی سپی سەر سینە
بۆ تەماشا بەشی سەر تا سینە
گەر پەپوولەی چەمێ بەو جێ فێر با
باڵ لە بەرچاو بوو دەترسا کوێر با
خڕی ناو مەم پڕی ئاونگی گەزۆ
شیری خاوی لە دەما بوو لیمۆ
مەمکی بدیایە چ ئادەم چ ئەوا
بە لەز ئەیقۆزتەوە هەر کەس لە هەوا
لارو لەنجەی کە دە لای «لالەش» ئەخست
کێ مەلەک تاوسی پێشووی دەپەرست!*

* لالەش: گەلییەکە لەلای مووسڵەوە لە کوردستانی عێراق، جێ گۆڕی شێخ هادییە و زیارەتگای هەرە پیرۆزی یەزیدییانە. یەزیدی بە شەیتان دەڵێن: مەلەک تاوس.

پرچی پڕ پێچی قەد و باڵا بوو
ڕەشەماری لە نەمام هاڵابوو
هەر لە سەر نێوکەوە تا بەر ئەژنۆ
لەرز و موچڕکی لەشی تامەزرۆ
جیوە لای هێندێ لە ژێر پشت بەندی
ئابڕووی چووبوو لە توندی و مەندی
شلکەڕان و قەفی تێراوی بەلەک
مۆمی کافوور لە پەنایا بەلەچەک
تام و ڕەنگێ لەلەشی ئەودا بوو
ئارەزوو واقی تیا وڕ مابوو
لە هەموو لاوە گوناه بانگی ئەکرد
هەرچی لەو میوەیە چێشتوویە نەمرد
تاوسە، مارە، نەمامی بەژنە
پێم ئەڵێن بچنە بەشی خۆت جەژنە
دەنگی «تۆم خۆش ئەوێ، تۆ خۆشت ئەوێم؟»
گیانی کێشابووە پەنا پەردەی گوێم
دڵ لە دڵ نیازی نزیک بوونی ئەبیست
دەمی نای نازی ئەگوت، ماچی ئەویست
لێوی ئاوی دەمی دڵی دەتکاند
چاوی شەرماوی لە چاوم دەچکاند
وەک ئەنی و چاو و چەن و دیم و دەم
خاڵی ڕووی خۆی دەنوان ماچی کەم.
چاو بەچاو، دڵ بە بەرامەی مەست بوو

مـێـشک و هۆش و ڕەگ و خـوێن بێ هەست بوو
هـەر لـەبـەر پـێـــــوە هـەتـا تۆقـی ســـــەرم
لە گـــەڕاندا بۆ تـەزووی ســـارد و گـــەرم
ناسکە پەنجـە و مــەچەک و باسک و زەند
دیـنـی بـەردا و مـلـی تـۆبـەی هـەڵـکـەنـد
بەرەژوور چوو کـــەف و کـــۆی لاوچاکی
کـــــــــەوتـە داوێـنـەوە داوێـــن پـاکـی
بوومـــە ڕەزوان لە بەهەشـــتی جـــوانی
لـە گـــــــــونـاه تـامـی ژیـانم زانـی
ئـەو ژیانـەی کـــە لـەگـــەڵ ئەو بووری
خـــۆشی کـــرد ئـاگـــری دەردی دووری
وام بـە پـیــــــریش بـە خـــــەیاڵی ئـەودەم
پەل بە ســینگ دائەکـوتم لە شــوێن مــەم
دیسان ڕوو دەکاتەوە تەرەغە
لادرێ تـاڵـی خـــــــــــەیـاڵـی لاوی
بـادرێ بـاشـــــــتـــــــرە داوی خــــاوی
کـــەژ و کـــۆی دۆست و دراوســێت چۆنن!
دڵ و ڕووخـــۆش و گـــەشن یان مـــۆنن!
هەر بە قـەزوانە ملی «پیـر سـلـّـەمـان»!
تەڕ دەژی دوورە لـە ئاســـۆگی نـەمــــان
زۆر لـە دەورەی دەگـــــەڕێن بـە نـیـــــازان
دۆ بـەهـانـێـکـە لـە کـن دۆخـــــــوازان
«کـۆشکی زارا» کـە بەخـاڵ نەخـشـاوە

هەژدیهای نەمری لە داوێن ماوە!
شانی «میرقازی» چڕ و بژوێنە
زیندەوەر لێی دەگەڕێن، دژوێنە!
خۆش بووە «پێمەڕەکەی فەرهادی»
بۆ سەری دوژمنی ڕێی ئازادی!*
تەرەغە، کێوی لەمێژینەی کورد
کۆنە هاوڕازی «سەفین» و «هەڵگورد»
«ئاگری» و «پیرس» و «مازێ» و «ساسۆن»
خزمی «پیرانی» کەس وکاری تۆن
لە لوڕستانەوە تا پشت «تۆڕۆس»
گەلێ زۆرن بنەماڵەی «زاگرۆس»
کورد هەزاران و هەزاران ساڵە
سایە پەروەردە ئەژین لەو ماڵە
ئێوە بوون، پشت و پەنا و دژداری
نانبدە و یار و دژی بەدکاری
پیاوەتی و مایە ژیانی ئێوەن
مانەوەی ناو و نیشانی ئێوەن
کێوی «جوودی» لە گەڕی تۆفانا
گەمیەکەی نووحی لەسەر سەر دانا*

---

* پیرسلەمان و کۆشکی خات زارا و میرقاز و پێمەڕەی فەرهاد، چیان لە دەوری تەرەغە، هەژدیهاداشی بەردێکی سپییە لە داوێنی کۆشکی خات زارا، گۆیا مار بووە ئیمام عەلی کردوویەتە بەرد.
* سەفین و هەڵگورد و پیرس و پیران لە چیاکانی کوردستانی عێراقن. ئاگری و ساسوون و تۆڕۆس و جوودی لە چیاکانی کوردستانی تورکیان.

پەندی پڕ بایەخی پێشینانە
«کورد لە تەنگانە تەلانی لانە»
«چیای مەزن لێی هەبێ بزن و هەرزن
نابەزن بۆ کەس و هەر سەربەرزن»
ئێوە دیتان بەسەتان خونکاران
زۆرو بیست هەو هەو و خرمەی سواران
پانی پاڵ داوە دەمێ «بانی پاڵ»
ڕێوی لێ کردنە کوێخا بە خەیاڵ
گەلێ ئەسکەندەر و زۆر وەک زەنەفۆن
دانی هەڵ بڕیەوە ئەم کوردە بخۆن
عەرەبو هات بەسەرا وەک لێشاو
بێ بەزەی دڵ ڕەشی فێڵبازی بە داو
چەنگی چەنگیزی بە خوێن پاراو بوون
بۆ هەلاکۆ بەرەگە و سەر ڕاوبوون
جارێ تەیموور بەشەلی سەر دەکەوت
تیری کوێری کەڤری بەر دەکەوت
شا عەباس ویستی سمێڵ بابڕ کا
کێو لە بن بێنێ، گەلی کورد قڕ کا
نادریش سوڕی لە زۆر جێگادا
بەهەڕوگیڤەوە خۆی لێ بادا
زۆری زۆردار کە سەرێک پێو وێران
بە ملی وردەوە لێو هەڵدێران
زۆر گەماڵ داویە گەمارۆی ناومان
ئێمە هەر ماین و ئەوان بەدناو مان

هاتن و چوون زلی زۆر خاوەن زۆر
کوردستان گر بە خەیاڵ و کورد خۆر
شرت و گوم بوون و هەموو ڕابردن
کوردستان هەر هەیە کورد هەر کوردن
بەڵکە بۆ چەنگە چەمووش و تۆڕێک
دێتە دی لێر و لەوێ چەند گۆڕێک
خواردنی کورد و چیا دژوارە
دەرنەچوون فیل و نەهەنگ لەم بوارە
تازە وامشک و تولە و وشتری گەڕ
بەتەمان بیکەنە جێ مۆڵ و گەوەڕ
خاک بە سەریان بێ وەکو پێشوویان
دەبێ بیهێننەوە هەرچی جوویان
شل نەما کوردە پەڵووڵەی دوێنێ
ئێستە وا توندە ددان دەشکێنێ
سەردەمێک خاوی مەلا و خانان بووین
پاروە خۆشەی دەمی بێگانان بووین
ئێستە ئەو تاوە لە ئاوا بوونە
شێری کەژ نیازی لەلان ڕابوونە
تۆڕی دیلی لە پەلان هەڵ دەدڕێ
کێ بەشی خواردووە گورچووی دەبڕێ
دێتە گوێت گەرچی کڕ و بێدەنگی
دەنگی پێشمەرگەت و زەبروزەنگی
داد و هاواری عەرەب لەو لاوە
تینی بۆمبا و کەڤری تاواوە

ئەمە بوولێڵەیە بۆ ڕۆژی ڕوون

بانگەوازیانە کە ڕۆڵەت زیندوون

بێنی خوێن، دووکەڵە شینکەی باروت

با کە بۆت بێنێ لەسەرخۆبێ پشووت

تەمی خەم نەگری بڵێی چارەڕەشم

شۆڕشی کورد هەیە من دوورەبەشم

ئاوەدان دەبنەوە ناو سەنگەری تۆش

دڵ پتەوبە بە هەوای ڕۆژی خۆش

تازە دەکرێتەوە دوژمن کوشتن

ژەنگی سەر دڵ ئەسڕێ خوێن ڕشتن

ئاگرت هەڵبێ وەکو ڕابردووت

لاشی دوژمن دەکەمە ئاوردووت

ڕۆژ دەبێ ناوی هەژار نامێنێ

سازی و ئازادی لە ڕووت ئەخوێنێ

خوات لەگەڵ بێ تەرەغەی قیت و قۆز

جەژنی ڕزگاری نزیکت پیرۆز

یادی جوانە مەرگێک

«پیر محەممەد» تەڕە تیراوێی دڵ

تۆز و هەتوانی دەست خوێنە و گڵ*

گیانە پڕسۆیە برینی دەرکا

گەشە خوێناوێ لە چاوم سەرکا

---

* پیر محەممەد چاکێکە لە گوندی بوغدەداغی لە موکریان، نەخۆشی تیراوێدار دەچنە سەری مریشک سەر دەبڕن و خوێنەکەی دەگەڵ گڵی ئەو چاکە لێک دەدەن و دەیکەنە شەڵتەی برینیان. هەژار ژنێکی لە نەتەوەی ئەو پیر محەممەدە هێناوە و بە جوانی جوانەمەرگ بووە و لە دامێنی پیر محەممەد نێژراوە.

جوانەمەرگێ هەیە لەو داوێنە
خاکی نمدار کەمەوە بەو خوێنە
جەرگی تۆ و بەرگی ژیانی من بوو
گەوهەری نەرم و نیانی من بوو
بەر لە ڕۆژانێ ئەوم پێ ناسی
سەر لە سووڕابوو بە گێژی و کاسی
دەس لە دڵ تەنگتر و ناز شێواو بووم
زۆر لە داماوی پتر داماو بووم
گیان لە خۆیلێنی گومانا وێڵ بوو
بواری بەرباری بە دیمەن لێڵ بوو
داوی ئاوات و هومێدان باریک
تەم تەنیبووی سەروبەر چوو تاریک
لە پڕێ پەرییەکی نازدار و شەپاڵ
ئاسکێ ناسکی شیرین خەت و خاڵ
بوو بەدەستگرتەم و شایی شاندام
ڕووبەڕووی باغی ژیانی هاندام
ڕابەرم بوو لە ڕچەی دڵ پتەوی
ورە بەربوونی نەبوو، ببووە کەوی
کیژی تۆ بوو بە فریشتەی بەختم
تەختی کرد کەند و کڵۆی ڕای سەختم
تای ژیانی لە ژیانم هاڵاند
تا ئەوم بوو لە ژیان نەمناڵاند
شەوچرایەک بوو لە ڕۆژی ڕەشما

بەختی بێدار بوو لەناو باوەشما
گێژەڵووکەی ڕەشەبای مەرگی نەکاو
گشتەکەی کردەوە یەکباد و خاو
هەڵوەری سوورەگوڵی بولبولی دڵ
شینی بۆ ماوە لە جێی چۆڵی چڵ
تازە پەروانە دەسووتا باڵی
بای نەهات شەوقی شەماڵی ماڵی
یار لەگەڵ بەختی هەژار ڕێک کەوتن
دوور لە من چوون و لە خاکا خەوتن

خوا بژاردیەوە

گەرچی خوای گەورە بەزەی خۆشی نارد
گەری گەردوون چ بوو تاوانی بژارد*
دەردی بێ هاوسەریی دەرمان کردم
ڕەقەنی بێدەری نەرمان کردم
جوانترین پەریەکی خۆی خستە پەنام
باغی شادیم لە گوڵە و تازە نەمام
ئەو هەموو کۆسپە کە دێنە سەرە ڕێم
ئەو هەموو داوەی دەپێچن سەر و پێم
ئەو هەموو تاڵییە من دەیچێژم
ئەشک و خودانێ کە من دەیڕێژم

* هەژار دووای جوانەمەرگ بوونی ژنی پێشووی، مەعسوومەی کچی حەمەد بەگی نۆباری هێناوە: شێرکۆ و ئاگری و زاگرۆس و خانیی کوڕی هەژار، لەو ژنەن.

هەر کە خۆم خستەوە سای شاباڵی
بەرگی ژان و شەکەتیم داماڵی
چەند پەژارە و کزی زۆری بێنێ
یەکێ نامێنێ کە ئەو دەمدوێنێ
چاوی نەرمی کە دەچاوم دەبڕێ
ژەنگ و فرمێسکی دڵ و چاو دەسڕێ
دینی ودمە، دەسی هەتوان بێژە
تا هەیە کۆنە برین سارێژە

بەو حاڵەش

هێشتە تا با لە موکوریانەوە دێ
نیازی سەردانە بەلای گیانەوە دێ
دڵ دەورتێنێ لە سوێی ئەو ناوە
سەرەتیرێکی تیا جێماوە
جاروبار خوێن دەدەڵێ و دێتەوە سۆ
خوێن و گڵ تێکەڵە هانامە بەتۆ
پیری دڵ چاک ئەوە خۆت و ئەوە دڵ
دڵە ئارام بە لە دەرمان مەکە سڵ

بەرەو بۆکان

بەس خەواڵوو بە خەیاڵ بڕوانە
شاری بۆکان وەکو بووکان جوانە
مێشەیە، باغە، گوڵستانە، چەمە
لاوی لاولاوە، کچی خونچە دەمە
ئاوی چاوێک لە دڵی ئەودایە

چاوی قرژاڵی لەبەر هەڵنایە
مانگ لەمێژ ساڵە لە ڕێدا فێرە
وەک تریفەی مەلەوان بێ لێرە
تۆش بچۆ، گیان و دڵیش ئامادەن
ترسو داماڵن و خۆ پێ دادەن
مار و جرجی عەجەمو نایەنە بەر
شەو لە ترسان لەکونان نایەنە دەر
ئەو قەڵایەی کە بەرز وێستاوە
دوور لەوێستاکە هەوارگەی پیاوە
سەر سەرا و کۆشکی گەلێ سەردارە
بۆتە بەردار چ خودا بەردارە
پیاو نەمان و ئەوی مان خوێڕی بوون
هێڕ و وڕ فێری خڕەی زێڕی بوون
کوردەناموسی فرۆشرا بە چڵە
گای شڵە گشتی لە خۆ بوونە مڵە
هەر کەسەی ببوە کەوی دەس دوژمن
ئەیەویست خزم و کەسی خۆی قڕ بن
دان دران تاکو لە کێو کەو دەفڕی
کاتێ تاران سەری وانیشی بڕی
کەوی سەرداری لە بیرمان ماوە
کە لەسەر چی سەری هەڵ قرتاوە*

* سەردار عەزیز خانی بەناوبانگ بیستوویە کەوێکی ڕاو بە چل زێڕ دەفرۆشن چونکە کەوان زۆر دەخاتە داو، کڕیویە و سەری هەڵپساندووە و گوتوویە: کەسێکی هاوڕەگەزی خۆی بداتە دەستی دوژمن نەمانی باشترە.

بەسە خوێ ڕێژی بەسەر زاماندا
با بنۆڕین وەهەموو لاماندا
ئاخۆ یاران وەکو جاری جاران
شەو نشینیانە لە پای دیواران!
ئەمجەد و قازی مەلا ڕیشی حەسار
کێ بە ئاخ و کوڵە بۆ ڕەنجی خەسار*
شێرە چۆبینە بڕشتی ماوە!
یان کەل و کول بووە، کۆڵی داوە!
پیرەشاهۆی قەرەگوێز هەر بەگوڕە
یان عەجەم ترسی وەبەر ناوە، کڕە!
لەمڕۆ داخۆ برای ڕاست ماون!
یان چەماون، لە خەما چەوساون!
کاوە بۆ کوتکی شکاو بێ چەرمە
خوێنی لاوان کە لەبیر کا شەرمە
مچە گردەڵ کە بەرەو باو بۆوە
گشتە یان پێچی دراو خاو بۆوە!
هەڵۆکل بوون کە لە هێلانی کەل
چینەیان چۆنە لەسەر خوانی قەل!*
بیری ئەم ناوە لە بیریان ماوە!
یان لە پای ڕازەوە هەڵدێراوە!
هیچ لەبیریانە لە لێڕی بیران

* مەلا ئەمجەدی قەڵا و کاکە حەمەی بۆکان هەواڵی زۆر نزیکی هەژار بوون. مەلا ڕیش و چووبینە و پیرە شاهۆ و برای ڕاست و مچە گردەڵ و کاوە چەند ناوێکی نهێنین بۆ چەند برادەرێکی هەژار کە لە ناوچەی بۆکان بوون.
* باسی هەڵۆ و قەلەڕەش هەر لەم دیوانەیە.

جەنگی سەرچامە لە بەرپێی پیران!
ڕۆژ بە دوومانەوە وەک کوێنی ڕەش
لاشە ئەتلانەوە لە خوێنی گەش
لە فڕۆکانەوە بۆمبا باران
کڵ و پێشمەرگە بە ئاگر خاران
لە تەقە و دووکەڵی گەرمی گڕی شەڕ
خوای ترس پێشی هەڵات کوێر و کەڕ
کێ پەنای گرت لە ڕەهێڵەی تۆپان!
چەند سەکەت بوون عەرەب و جاش تۆپان!
سەردەمی خەنجەری کورد هاتەوە گەڕ
سەری وشکی دەبڕی و گۆشتی تەڕ
خوێنی پیسی لەشی سیسی عەرەبان
گوڕ و فیچقەی بوو لە بان تیخی دەبان
باوی بوو گاڵتە بەمردن کردن
کورد وەسەر کەوتن و، دوژمن مردن
دێتە بیریان کە لەسەر نوێنی سەنگ
ببوە لای لایێی شەوان دەنگی تفەنگ
«دۆڵی سەفتێ» «بنی پێرس» «ڕێزان»
خۆش بوو چۆن بوو کە لەبەریان بێزان!؟
سەرچیای شیرن و چای بەر باران
لای ئەوان تاڵ بوو لە تاوی تاران!*
دەست و چاو ئێستە ئەوەند تێر و پڕن
سەد هەژار ڕەنگە بە پوشێک نەکڕن

* لێرەبیر، چامە، سەفتی، بنی پیرس، ڕێزان، چیای شیرین: چەند جێگەیەکن لە بارزان.

سەیرێکی جوانی بکەین

مانگە هەرچەند بەلەزی ئەیزانم
لێم گەڕێ تۆزێ تریش بڕوانم
سەر بکێشم بە بڕێک مالاّندا
چاو بگێڕم بە خەت و خالاّندا
کیژە بۆکانی خەواڵووی نازن
پاوپووز ڕووتن و پێسیر وازن
زەردەمەم دیارە کە خاوەن خەوتوون
بۆ پشوودان لە کراس دەرکەوتوون
پرچی ئاڵۆز کە لەسەر لەشیانە
شەوەزەنگ داگری ئاوی ژیانە
مانگ ئەگەر تیشکی بدا ڕێنوێنە
شنەبا بسک و کەزی بزوێنە
هەلە تا چاوی خەواڵوو مەستن
تا جەزایەرچی بەیان بێ هەستن
دڵە خۆ تێرکە لە سەیری جوانی
ڕێت هەیە چەند بە خەیاڵ بڕوانی

تا من گەشتێک ئەکەم

تا من و گیانی پەژارم تاوێ
تۆزێ لەم دەورە بگێڕین چاوێ
«وشتەپە» داخۆ فەقێلەی دێنێ
یان لە جێی ئێمە پەپوو دەخوێنێ*

---

* وشتەپە و تاراوا و شێخلەر: گوندن لە دەوری بۆکان، * سولەیمان و ئاغای شێخلەر و (ئاوات) کە شاعیرێکی نیشتمانییە برادەری هەژار بوون.

کوا سولەیمان و لەچی تاراوە
تەخت و قالیچە نەما با ماوە!
شێخی شێخلەر بەڕووالەت بەختە
دوورە بەختی لە هەژاران سەختە
خێوی کێو خاسە کەوێ لە شوێنێ
بەدڵ ئاواتە کە بۆم بخوێنێ
ڕاوکەری تەپلە بەسەر لەوناوە
لە گەڕە و داوی لە دەورەی داوە

ماڵئاوایی

گیانە مەودا کەمە ئاسۆ سوورە
بیر نەبوورێتەوە ڕێمان دوورە
وەختە لێلایی لەبەر چاو بڕەوێ
خێڵی شەو کۆچەرە، ڕۆژ دەردەکەوێ
بە هومێدم کە بە ڕۆژی ڕۆشن
تیشکی ئازادی خەمان داپۆشن
ئاشکرا ڕوو بە گوڵ و گوڵزاران
بێمەوە و بێمە دەس و ڕووی یاران

* * *

ئەی موکوریان بەخودات دەسپێرم
یادگار وەرگرە ئەشکی سوێرم
بێ منیش خۆش بە مەکۆی بیرەوەریم
تۆ بەجێ هێشتنە هۆی کوێرەوەریم

* * *